
ŠVIESA

No. 1

SAUSIS-VASARIS-KOVAS

1970 M.

IEVOS LABUTYTĖS LINORAIŽINYS

OI MOČIUM
MOTINĖIK

ŠVIESA

The *Light*

Prenumeratos kaina: metams \$1.00

Pavienis numeris 25c.

Politikos, Mokslo, Meno ir Literatūros
Trimėnesinis žurnalas

Leidžia Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija, 102-02 Liberty Ave., Ozone Park, N. Y. 11417

Entered as second class matter at the Post Office at Jamaica, New York, under the Act of March 3, 1879

Redaktorius Antanas Bimba

NO. 1

Sausis - Vasaris - Kovas (January - February - March) 1970

XXXVI

TURINYS

Įvykių sukuryje	3
Pirmoji moteris mokslininkė. K. Petrikienė	5
Kaip puiku. Irena Muzikevičiutė. Poezija	7
Erazmas Rotterdamiėtis ir Lietuva. Vytautas Bogušis	8
Jaunimo ideologija ir jo puoselėjama muzika. Dr. A. Petrika	10
Nepykit... Adomas Kubilius. Poezija	12
Grižtant. Jūratė Čebanauskaitė. Poezija	12
Kun. Tumo-Vaižganto nusivylimas bažnyčia ir klerikalais	13
Kompromisas. Kostas Korsakas. Poezija.	15
Žiemos speige. Jonas Jurevičius. Poezija	15
Ak, rūtos rūtelės (Iš atsiminimų) A. Liepsnonis	16
Pažintis su Marksu. M. Macijauskienė	19
Seiniai išeina. Juozas Ruzgys. Poezija.	20
Laimingas lietuvių liaudies ateities laidas. V. Baltrėnas	21
Lietuvos medikų darbai. Reumato centras. V. P.	26
Rytas. J. Kalinauskas. Poezija	27
Beždžionių karas. Irena Vladimirovienė.	28
A. Puškino kūryba Lietuvoje. (Laiko dulkes nužėrus) J. Kurliandžikas	30
Ar žinote, kad Lietuvoje...	31
Iš "Pavasario Prieštaravimų". Vincas Mykolaitis-Putinas. Poezija	31
LLD Reikalai. Ieva Mizarienė	32

IVYKIŲ SŪKURYJE

1970–1980 dešimtmetį pradėjome be didelio triukšmo, be naujų didelių sukrėtimų. Iš tikrųjų, mes į jį įžengėme tiksliai su visomis, jau senomis problemomis ir bėdomis — su didele tarptautine įtampa, su Vietnamo karu, su konfliktu Viduriniuose Rytuose, su nepažabotomis ginklavimosi lenktynėmis, su namie rasiniu nerimu, infliacija ir kainų kilimu. Visa tai reikalauja greito sprendimo. Kaip seksis? Ką rodo artima ateitis? Tenka storai pabrėžti, kad PERSPEKTYVOS NĖRA LABAI ŠVIESIOS.

Vėliausioji Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos sesija baigėsi didžiuliu nusi-vylimu. Tai buvo viena iš nevaisingiausių sesijų visoje šios pasaulinės organizacijos istorijoje. Kaip niekad pirmiau — ji parodė Jungtinių Tautų bejėgiškumą grumtis su tarptautinėmis problemomis. Pasirodė, kad su jos tarimais skaitosi tiksliai tas, kas nori skaitytis, arba iš to mato sau naudos. Pav., su jos rezoliucija Vidurinių Rytų klausimu nesiskaito mažytė valstybėlė. Ir J. Tautos negali priversti ją su jomis skaity-tis.

Žinoma, vilties nereikia prarasti. Pasaulyje taip pat auga ir tvirtėja pažangiosios taikos jėgos. Socialistinio pasaulio stiprėjimas politiniai, moksliniai ir kultūriniai daro didelį poveikį į tarptautinius santykius ir mūsų gyvenimą. Imperializmo išpuolių pralaimėjimas Čekoslovakijoje, Nigerijoje ir Libijoje labai reikšmingas įvykis. Pri-vertimas Amerikos militarinę bazę likviduoti Libijoje gali tapti pavyzdžiu kitoms, su amerikinėmis bazėmis, šalims.

Per 1970–1980 dešimtmetį Amerikos žmonėms teks rimtai susirūpinti militarizmo pažabojimu. Šiandien mes turime daugiau kaip 3,500,000 ginkluotų jėgų. Jos nereiki-kalingos. Niekas iš niekur šio plačiųjų vandenų apsupto krašto negrūmoja užpulti.

Ginkluotosios jėgos kraštui ir žmonėms yra ne tik finansinė našta. Jos sudaro di-delį pavojų demokratijai, žmonių laisvėms ir teisėms. Jų šaknys giliai suleistos į pramonę, finansus ir aukštojo mokslo įstaigas.

Šis dešimtmetis mūsų šalyje bus aštriausių socialinių audrų liudininku. Iš vienos pusės, rasinių santykių klausimas ne tik pietuose, bet visoje šalyje, iš kitos — masi-nio skurdo problemos nežada socialinės ramybės. Jei mūsų valdančioji klasė ir jos politinis aparatas, su federaline valdžia priešakyje, nepajėgs arba nenorės padaryti

atitinkamų išvadų iš pereito dešimtmečio patyrimų šiais klausimais, mūsų didmiesčiams yra pavojus pavirsti aštriausių, ginkluotų, kruvinių kovų arenomis. Žudymas juodųjų žmonių vadų neišspręs rasinės problemos. Kingų ir Hamptonų vietas užims kiti, ir kova tęsis.

Gerai, kad prezidentas Nixonas paskelbė karą oro ir vandenų teršimui bei gamtos žalojimui. Gerai, kad užterštų vandenų išvalymui ir užkirtimui kelio jų tolesniam teršimui prezidentas pažadėjo kasmet išleisti po du bilionus dolerių. Bet iš kitos pusės, jo mojimasis vardan kovos su infliacija siaurinti ir skurdinti švietimo sistemą, arba nekelti ir negerinti jos, šiam kraštui nežada gero. Kokia bukaprotystė, koks nepaisymas svarbiausių socialinių poreikių — bilijonus dolerių skirti Vietnamo karui, o skurdinti liaudies švietimą ir leisti miestams pavirsti lūšnynų džunglėmis! Bet taip yra pradedamas naujasis dešimtmetis....

Kaip su mūsų amerikiniiais lietuviškais reikalais? Kaip mes pradėjome 1970-1980 dešimtmetį?

Mus haugina senosios kartos gretų retėjimas. Ypač mums baisu, kad šiuo klausimu negalima tikėtis geresnių laikų. Priešingai, toliau — bus dar blogiau, nes tasai retėjimo procesas kasmet greitės, o jam užkirsti kelią — nėra nė mažiausios galimybės. Taip pat nematyt didelių perspektyvų laimėti lietuviškai veiklai senosios kartos atžalyną — čia gimusius ir augusius jos sūnus ir dukras.

Iš kitos pusės, reikia didžiulis tuo, kad mes vis dar pajėgiame išlaikyti mūsų didžiąsias pažangiąsias organizacijas ir spaudą. Antai, dar labai puikiai tebegyvuoja mūsų apšvietos-kultūros Lietuvių Literatūros Draugija, tvirtai ant kojų tebestovi Lietuvių Darbininkų Susivienijimas, tebesilaiko Lietuvių Meno Sąjunga, tebedainuoja keletas chorų, na, ir tebeišeina "Laisvė", "Vilnis", "Tiesa", ir "Šviesa". Tiesa, ir čia darosi sunkiau, bet džiugu, kad iki šiol prieš amžiaus audras gerai atsilaikėme.

Mes didžiuojamės mūsų santykiais su gimtuoju kraštu. Mus džiugina Tarybų Lietuvos pasiekti dideli laimėjimai pramonėje, žemės ūkyje, kultūroje, apšvietoje bei moksle. Mes su giliausiu pasitenkinimu stebime, kaip Lietuvos menininkai ir mokslininkai plačiai garsėja ne tik Tarybų Sąjungoje, bet visame pasaulyje. Mus džiugina Amerikos lietuviuose plitimas kultūrinio su gimtuoju kraštu bendradarbiavimo idėjos. Veltui visos, tiesiog desperatiškos, priešiškos jėgų pastangos jai užkirsti kelią.

PIRMOJI MOTERIS MOKSLININKĖ

K. PETRIKIENĖ

Visose šalyse, be išimties, moteris turėdavo būti tik motina, darbininkė ir žmona. Bet jau devynioliktojo šimtmečio antroje pusėje aukštuosiuose sluoksniuose pradėdavo atsirasti jaunuolių, kurios vienur kitur pasinaudavo tėvų sukauptomis knygomis, atmesdavo tokią teoriją apie moterį ir pradėjo veržtis į mokslą.

Moterims mokslo siekti buvo galima tiktai mokantis privatiškai. Į aukštąsias mokyklas moterų niekur nepriimdavo. Viena tokių norinčiųjų siekti aukštojo mokslo buvo Sofija Vasiljevna Kovalevskaja.

Sofija gimė 1850 metais. Augo carinės Rusijos aukštuomenės šeimoje. Jos tėvas buvo armijos generolas, valdė dvarą. Motina taip pat buvo kilusi iš aristokratų. Šeimoje buvo dvi mergaitės ir berniukas.

Kaip tais laikais aukštosios visuomenės sferose buvo priimta, vaikus auklėti buvo sandomos auklės — prancūzė, vokiečių ir anglė. Rusų kalbą, istoriją ir geografiją mokė jaunas, 1863 m. lenkmečio sukilimo šalininkas. Vaikai buvo mokomi muzikos, pašybos, gerų manierų. Griežtai buvo uždrausta kam nors kalbėti apie politiką.

Mergaitės iš jaunų dienų mėgo skaityti. Vyresnioji Aniuta iškilo į žymią rašytoją-visuomenininkę. Sofiją žavėjo matematika.

Aukštąjį mokslą studijuoti merginoms reikėjo kaip nors įsiveržti į universitetą. Bet tada Rusijoje aukštųjų mokyklų durys moterims buvo užtrenktos. Pasiliko tik išvykti į užsienį. Bet merginai toks išvykimas buvo neįmanomas: galėjo išvykti tiktai ištekėjusi moteris su vyro sutikimu. Prasidėjo ieškoji-

VASILJEVNA KOVALEVSKAJA

mas kavalierių fiktyvėms sutuoktuvėms. Bet kadangi divorsų nebuvo, tai tokioms sutuoktuvėms reikėjo surasti labai plačių, pažangių pažvalgų vyrą. Be to, jaunikis privalėjo atitekti tėvo socialinei padėčiai: būti bajoro arba aukšto valdininko sūnus, gerai išsimokslinęs, turintis valdišką tarnybą. Ir, žinoma, be tėvo sutikimo — fiktyvės sutuoktuvės buvo neįmanomos.

Vieną kartą vyresnioji duktė Aniuta susirado tokį studentą, kuris, pasiskolinęs kostiumą, atvyko pas jos tėvą prašyti Aniutos rankos. Tėvas jaunuolį mandagiai išklausinėjo, kaip jis tikisi išlaikyti savo žmoną.

"Duosiu privačiai pamokas", aiškinosi kavalierius.

"Mano dukra dar per jauna", užkirto tėvas.

Motina su abiem dukrelėm ir giminaite išvyko į Peterburgą.

Vieną kartą, mergaitėms prašant, motina leido joms pasivaikščioti vienoje iš Vasiljevo salos cerkvių, kur buvo leidžiama vaikščioti be vyresniųjų. Ten jos susitiko jauną mokslin-

ninką, Kovalevskį. Draugės jam papasakojo, ką jos nori studijuoti: Ženą traukia juridiniai mokslai; Aniutą, kaip jau pakilusią rašytoją, politinė ekonomija, socialių mokslų pagrindas; Sofiją — matematika, gamtos mokslai.

Merginų ryžtams Kovalevskis karštai priitarė. Sekamam slaptam susitikime merginos atidengė savo didžiąją paslaptį: jos nori, kad jis vieną iš judviejų vestų. Viltis buvo, kad jis pasirinktų Aniutą, nes ji buvo gražiausia, jau žinoma literatūros pasaulyje. Sofijai buvo 17 m., Aniutai 24 m.

Kitam susitikime Kovalevskis pareiškė, kad jis sutinka tuoktis tik su Sofija.

Jaunuolis, davęs savo pavardę merginai, padėdavo jai baigti mokslą, o paskui tarnauti tėvynei, dalyvauti išsivadavimo kovoje prieš patvaldystę.

Taip pasielgė jų kaimynė—devyniolikmetė Jelizaveta Kušeliova. Jai pavardę davė pulkininkas Tamanovskis. Jelizaveta tuoj išvažiavo į Šveicariją ir ten susirišo su revoliucionieriais emigrantais.

Sofija buvo pritrenkta. Ką tėvas pasakys?!

Jos laimei, Kovalevskis buvo Baltarusijos bajoro sūnus. Gerai išmokslintas, kelių knygų autorius. Nenorėjo jis būt valdininku, tai užsiėmė žurnalistika, knygų vertimais.

Tėvas nusileido dukrai, bet iki pat su-tuoktuvių šeimoje viešpatavo indiferencija. Kalbėdavosi tik pri pietų stalo.

Po vedybų jaunavedžiai išvyko į Peterburgą. Palikusi ištaigios tėviškės pastogę, Sofija nusiuntė Aniutai tokį eilėrašį:

...Bet negaila mūs herojei
Liekančių gimtinės rojų.

Jai nemiela ir nelinksma
Prisiminti jų ošimą.
Vien tik vaizdas kaimo gimto
Sukelia jai įtūžimą.

Mena ji, kiek ten kovota,
Trokšta laisvės, nenurimta.
Kiek tenai slapčiai svajota!
Kiek troškimų užslopinta?!

Prieš akis vergijos dienos
Ir tamsybė, ir apgaulė.
Iš namų dabar ji veržės,
Tartum kalinys į saulę...

Apsirūpinus dokumentais, Sofija su vyru ir Aniuta išvyko į Vieną. Vyras studijavo geologiją, Sofija ruošėsi į universitetą. Bet ir ten moterų nepriėmė. Išvyko į Heidelbergą. Padavė prašymą leisti universitete klausyti paskaitų. Komisija turėjo ištirti aplikantės asmenybę. Laike tyrimo, kas tai pasakė, kad aplikantė yra jauna našlė. Turėjo vyras atvykti ir įrodyti, kad ji tikrai turi vyrą.

Universitetas Sofijai leido klausyti matematikos ir fizikos paskaitų.

Sekamais metais Sofija persikėlė į Berlyną, viltimi susisiekti su tų laikų garsiu mokslininku, Berlyno universiteto Technologijos instituto profesorium Karlu Vejerštrasu. Nugalėjus kliūtis, jai pavyko pas Vejerštrasą gauti audienciją.

Bet Vejerštrasas, skeptiškai išklausęs Sofijos siekius — jos žinioms patikrinti pasiūlė kelis uždavinius iš tos grupės, kuriuos jis duodavo savo pažangiausiems matematikos fakulteto studentams. Prašė ją sekančią savaitę užteiti.

Po savaitės Sofija vėl pasirodė Vajerštraso kabinete ir pranešė, kad uždaviniai išspręsti.

"Negali būti", — nustebo profesorius ir pasiūlė jai atsisėsti prie jo. Pradėjo jos sprendimus papunkčiui tikrinti.

Daugiau sužinojęs apie moterį, kurios vyras taip pat mokėsi, profesorius Vejerštrasas prašė akademijos tarybą leisti Kovalevskajai lankyti universitete matematikos paskaitas. Tačiau taryba nesutiko, Kovalevskajai prisiėjo tenkintis privačiomis pamokomis.

Kovalevskaja studijavo Heidelberge (1869), Berlyne (1870), Göttinge (1874).

Pasiekusi mokslininkės profesorės laipsnį, ji buvo priimta į mokslininkų akademijas Paryžiuje, Berlyne, Stockolme, Peterburge. Bet paskaitų laikyti nė vienas universitetas nepriėmė.

Tik bičiulių mokslininkų rūpesčiu 1883 m. Sofijai Kovalevskajai pavyko Stockholm Upsalos universitete gauti ketveriems me-

tams profesorės katedrą. Moters profesorės gabumams išbandyti, pirmuosius du metus universitetas nemokėjo net algos!

Pirmoji paskaita universitete įvyko 1884 m. sausio 30 d. Į klasę užsiregistravo tik 19 studentų. Bet svetainė buvo pilnutėlė susidomėjusių studentų ir profesorių. Drąsiai susikaupusi mokslininkė pradėjo:

"Ponai, tarp visų mokslų, atveriančių žmonijai kelią į gamtos dėsnių pažinimą, galingiausias, didžiausias mokslas — matematika". Paprastai ir nuoširdžiai nuskambėjo mokslininkės balsas. "Įsivaizduokite mašiną, kalbančią, skaičiuojančią ir laukiančią, ir jūs turėsite mano tikrą šio momento vaizdą. Beje, aš praleidau žymią savo gyvenimo dalį panašiai nusiteikusi ir prie to pripratau. Nepaisant visko, aš tikiu žėrinčiu saulėleidžiu ateityje. O argi margame pasaulyje yra kas nors gražesnio už nuostabų saulėleidį?!"

Paskaita truko dvi valandas, bet niekas nepajuto nuovargio. Tiksliai, aiškiai ir šilčiau, it poetas, Kovalevskaja dėstė sunkų klasišką.

Kai pagaliau paskaita baigėsi, profesoriai puolė prie jos, spaudė jai ranką, triukšmingai dėkojo ir sveikino.

Kursas, kurį Kovalevskaja skaitė vokiečių kalba, buvo privataus pobūdžio, bet suteikė puikią reputaciją.

Pasibaigus pavasario semestriui, studentai, savo nepaprastai privatdocentei padovanojo grupės fotonuotrauką ir mokslininkę pasveikino susižavėjimo kupina kalba. O keli garbingi asmenys išipareigojo įmokėti po 500 kronų ir surinkti keturis tūkstančius per metus jos algai, kad rusė mokslininkė būtų patvirtinta etatine universiteto profesore.

Įvyko tai, ko vardan buvo paskirta visa jos jaunystė. Ji buvo sveikinama, netgi aukštinama.

Nebuvo girdėti tiktai vieno, labai reikalingo, labai brangaus balso — tėvynės balso. O be jo netgi tokia ilgai laukta laimė nebuvo pilna, nekėlė nuotaikos, paliko kartelio pojūtį.

Kartą ji savo plunksnos bendradarbei Anai-Šarlete rašė apie Rusijoje neribotai siaučiančią reakciją.

"Nelaiminga, mylima, pasigailėtina ir didžiai nepaprasta mano šalie, mano tėvyne! Negalima būti laimingai toli nuo tavęs...!"

Kartais susimąsčiusi Sofija klausdavo.

"Ar teisingai ji pasielgė, atiduodama savo jaunystę mokslui, vieton kovai prieš patvaldystę."

Sofija Kovalevskaja mirė Stockholme 1891 m. sausio 29 d., persišaldžius, nuo širdies paralyžiaus, būdama tik 41 m., pačiame kūrybinio gyvenimo žydėjime.

Žinia apie didžiosios rusų mokslininkės mirtį sukrėtė visus, kam buvo žinomas jos vardas, šlovinga ir sunki jos dalia. Nuo universitetų studentų, nuo bičiulių, nuo mokinių, nuo moterų organizacijų buvo kalnai vainikų. Buvo daug telegramų iš Maskvos, Charkovo ir daugelio kitų vietų nuo mokslininkų ir studentų.

Amžinam poilsiui į kapus Sofiją lydėjo gal visi Stockholmo gyventojai.

Naujoji, pažangioji Rusija atsiliepė į Kovalevskajos mirtį gedulingais susirinkimais, posėdžiais, straipsniais spaudoje. 1891 metų vasario 19 dieną Maskvos Matematikų draugija sušaukė posėdį, skirtą S. Kovalevskajos, kuri nuo 1881 metų buvo draugijos narė, atminimui.

Tik "oficialioji" Rusija, vidaus reikalų ministro Durnovo lūpomis, nusakė savo pažiūrą į garsiąją pažangiąją rusų mokslininkę tokiais žodžiais:

"Perdaug dėmesio skyrėme moteriai, kuri galų gale buvo nihilistė".

Lėtai, bet tvirtai Rusijos moterys, kartu su vyrais, žygiavo pirmyn, iki pasiekė visiško išsilaisvinimo.

KAIP PUIKU

Ak! Kaip puiku!
Tu atnešei gėlių man iš laukų.
Ramunių puokštę pirmutinių
Man įteikei nuskynęs.

Ak! Kaip puiku!

Tikrai puiku.

Čia viskas padvelkė lauku

Net staltiesė ir katinas pliušinis.

Kaip puiku, kai jaučiu
Tavo žvilgsnį švelnų,
Kai nudegina tavo delnas —
Juk ir jis kvepia lauku.

IRENA MUZIKEVIČIUTĖ

VYTAUTAS BOGUŠIS

Erazmas Rotterdamiėtis ir Lietuva

1969 metų spalio 28 dieną sukako 500 metų, kai gimė (1469.X.28) didysis Nderlandų humanistas Erazmas Rotterdamiėtis; UNESCO nutarimu šis jubiliejus buvo minimas ne tik jo tėvynėje, bet ir daugelyje kitų šalių.

Erazmas iš Roterdamo yra viena šviesiausių renesanso epochos asmenybių, turėjusi didelę įtaką ne tik savo amžininkams, bet ir sekančioms kartoms. Erazmo gyvenimas ir veikla labai prieštaringa. Teologijos mokslų daktaras atsisako aukšto bažnytinio titulo ir pareigų. Jis, daugelio teologinių ir pedagoginių veikalų autorius, norėdamas apvalyti krikščionybę nuo viduramžių skolastikos klaidų, iš naujo išverčia ir išleidžia "Naująjį testamentą" ir tuo įrodo, kad bažnyčios šulai, persekiodami "eretikus", patys klysta, nes vadovaujasi klaidingu šventraščio tekstu.

XVI a. pradžioje, prasidėjus Martyno Liuterio kovai su Roma, protestantai vylėsi Erazmo paramos ir apsiriko. "Pagiriamąjo žodžio Kvailybei" autorius liko ištikimas humanizmo gynėjas, nes ir protestantai pasirodė tokie pat pažangos slopintojai, kaip ir katalikai, Erazmas atsidūrė tarp dviejų priešiškų stovyklų. Istoriko žodžiais tariant: "Erazmas, šitas ligotas mokslininkas iš Roterdamo... yra viena iš herojiškiausių Europos herojų laikais".

ERAZMO ŽODIS LIETUVOJE

Humanizmas palyginus anksti pasiekė Lietuvą, ir jo dėka XVI a. viduryje buvo įkurtas Vilniaus universitetas. Todėl kyla klausimas, kada Erazmo veikalai buvo žinomi Lietuvoje, kaip traktuojamos jo idėjos? Stambiausias Europoje lotyniškosios prozos meistras —

"humanistų kunigaikštis" Erazmas Rotterdamiėtis negalėjo būti nežinomas stambiausio lotyniškosios poezijos meistro — Vilniaus universiteto profesoriaus, "poetų kunigaikščio" Motiejaus Kazimiero Sarbievijaus šalyje.

Erazmo žodis Lietuvą pasiekė dar jam gyvenant. Jis susirašinėjo su Žygimantu II-ju (Senuoju) ir kitais Lietuvos ir Lenkijos valstybių veikėjais. Stebėtinai greitai kai kurie jo veikalai pasiekė Lietuvą; tais pačiais jų išsispausdindavo ir sekančiais metais jau būdavo vilniečių kolekcijose. Nemažiau Erazmo kūryba buvo populiari Lietuvoje ir po jo mirties (1536.VII.12).

JŲ PALIKIMAI JĖZUITŲ KOLONIJAI

Erazmo veikalų galėjo turėti su juo susirašinęs Žygimantas Senasis ir kiti to meto asmenys, tačiau duomenų apie šias kolekcijas, nei tų kolekcijų pėdsakų neaptikta ir todėl galima tik spėlioti. Tuo tarpu sekantis Lietuvos valdovas, garsus bibliofilas Žygimantas Augustas savo kolekcijoje Erazmo veikalų turėjo nemaža. Sukaupęs 4,000 knygų rinkinį, vieną didžiausių bibliotekų Europoje, Žygimantas Augustas ją perdavė Vilniuje 1570 m. įsteigtai jėzuitų kolegijai. Šis rinkinys sudarė šiandieninio universiteto bibliotekos pradžią. Žygimanto Augusto kolekcijos katalogo nuoraše yra keletas Erazmo teologinių veikalų, bet šiandieninis Vilniaus universitetas jų jau neturi.

Kita stambi naujai įsteigtai jėzuitų kolegijai perduota kolekcija priklausė Vilniaus katedros kantoriui ir vyskupui-sufragamui Jurgiui Albinijui (arba Albinui). Ši paslaptinga asmenybė, kurio nežinoma ne tik gimimo data, bet ir tikroji pavardė (Albinijus arba Albinus yra lotyniškas kitos kalbos "baltas"

arba "baltasis" vertimas), buvo karštas Erazmo idėjų gerbėjas, humanizmo šalininkas. Jis kaip ir Erazmas mėgo antikvinę literatūrą, spausdino katalikų bažnyčios požiūriu žalingas knygas, kurios po jo mirties buvo deginamos. Lietuvos vyskupai jo nemėgo, skundė karaliui ir net Romos popiežiui, bandė įvairiais būdais su juo susidoroti. Jis buvo įtariamasis sumanymu sukurti tautinę bažnyčią.

1570 m. gegužės 10 d., Albinui mirus, liko jo didžiulė biblioteka, kurią Vilniaus vyskupas Valerijonas Protasevičius perdavė saugoti jėzuitų kolegijai. Praslinkus metams ir neatsiradus Albino turtų paveldėtojai, ši kolekcija tapo kolegijos nuosavybe.

Albino kolekcijos sąrašas neaptiktas, bet iš trijų Vilniaus universitete jo išlikusių knygų dvi priklauso Erazmo plunksnai. Tai prieš pat mirtį, 1536 m. Bazelyje išleisti su jo sudarytais komentarais ankstyvosios krikščionybės filosofo Origento darbai. Knygos išsigtos išleidimo arba sekančiais metais, nes rusva oda įrištuose viršeliuose išspausa 1537 metai, Albino herbas — super-ekslibrisas su jo inicialais. Abiejuose tomuose yra Albino ranka įrašai.

Nesvetimos humanizmo idėjos buvo ir vienam lietuvių raštijos pradininkų Mikalojui Daukšai. Leisdamas lietuviškas knygas, jis siekė, kad lietuviai naudotų savo gimtąją kalbą, kad ji taptų literatūrine ir valstybine kalba. Todėl visiškai nenuostabu, kad vizitatorius T. Pekulas 1579 m. bibliotekoje Krakėse rado Erazmo Roterdamiečio "Adagia".

Erazmą vertino ir kitas stambus mūsų literatūros veikėjas Motiejus Valančius. Jo valdytos Kražių gimnazijos biblioteka saugoma Vilniaus universitete ir vienoje Erazmo Roterdamiečio knygoje yra Valančiaus įrašyta pastaba: "Didžiai mokslingas Erazmas šio veikalo pabaigoje pažymėjo vietas, vertas dėmesio; dėl to, skaitytojau, negaišk laiką jų ieškodamas".

Dabar sunku nustatyti visų Vilniaus universitete saugomų (tik XVI ir XVII a. išleistų) Erazmo 100 knygų buvusius savininkus. Bet tai liudija didelį Niderlandų mokslininko populiarumą Lietuvoje. Matyt neatsitiktinai ši biblioteka turi Erazmo mažiausiai vertinto, o šiandieną labiausiai žinomo jo veikalo "Pagiriamasis žodis Kvailybei", 1780 metų laidos egzempliorių.

ALCATRAZ LIVES: San Franciscans peer at the abandoned prison island, Alcatraz, which is occupied by American Indians claiming the land for an Indian cultural and educational center.

DR. A. PETRIKA

Jaunimo ideologija ir jo puoselėjama muzika

Jungtinių Amerikos Valstijų jaunuomenės radikalioji dalis, tiesioginės akcijos šalininkai, panorą atsiskirti nuo esamos visuomenės; jie nori sukurti "naują visuomenę". Jie neigia esamą kultūrinį "Status quo", šaukia naikinti viską, kas tik yra sukurta literatūroje, poezijoje, mene, muzikoje, etc. Jų manifestų autoriai šaukia: "Šalin muziejus, šalin supuvusią kultūrą — tegyvuoja estetinis anarchizmas, tegyvuoja naujoji visuomenė"!

Tačiau savo politines tezes jie remia ne kokiais JAUNUOMENĖS išrastais idealais, bet daugiausia senio Maucetungo (Kinijos diktatoriaus) "išminties maldaknyge" ar senio L. Trockio (kairieji socialistai) pasenusiomis teorijomis. Iš senesniosios kartos kovotojų (komunistų) jie šaiposi, vadina juos "revizionistais". Organizuotos klasių kovos, politinės programos jie nepripažįsta, tai esąs "laisvės varžymas". Studentų Draugija, višokios naujovės pirmoji iniciatorė, suskilo į tris, prieš viena kitą kovojančias frakcijas. Negrai vieningos organizacijos neturi. "Naujojoje kairėje" centrinės organizacijos nėra. Tai liūdna!

Jaunuolių adoratoriai teigia, būk vyresnioji karta jų "nesupranta". Nesuprasti čia nėra ko, tai ne kokia paini Kanto filosofija. Tik ji jų negiria ir kai kurių jų kraštutinių išpuolių negerbia. Tai ir pasidaro, kaip kas sako, atsiprašant už žargoną, — "kartų plyšys". Kova prieš negrų diskriminaciją, prieš Vietnamo karą, vedamą jaunimo ir senimo, visų pažangiųjų jėgų remiama ir remtina.

Šis, tariamas jaunimo "modernizmas", jau pasiekė ir T. Lietuvą (ne politinėje dirvoje). Iš šokių estrados "tvistas" (Afrikos "fanga") bando išstumti klasikinius ir gražius

liaudies tautinius šokius. Iš meno galerijų nori nesuprantamomis abstrakcijomis bei abrakadabriškais braižiniais išvyti dailės šedevrus. O Leninas pasakė, jog menas turi ŽAVĖTI ir būti SUPRANTAMAS! Gi nesuprantamas kūrinys žavėti NEGALI. Koncertų salėse Čaikovskį ir kitus muzikos galiūnus nori nustelbti "bigbyčių" būgno dūžiais ir gitarinėmis kakafonijomis. Juk reikią sekti Vakarų, o kas tik iš Vakarų (kaip nylonų kojinių) — turi būti gera, tokia esanti mada ir t. t. Kauno Politechnikos Institute ir Vilniaus Valstybiniame Universitete susidarė grupelės "naujos galdynės" trubadūrų-muzikantų, "Vakarų kultūros" garbintojų.

Tačiau "bigbytas" NĖRA jokia Vakarų kūryba. Tiksliau sakant, jis nėra jokia originali kūryba, tik per Ameriką atėjusi, SUGADINTA, sena Afrikos aboriginų masinė liaudies muzika. Tie žmonės neturėjo nei profesionalų muzikų, nei kompozitorių ar šokių ansamblių, kokius mes turime. Jų muzikinis skonis buvo nelavintas, primityvus. Tokia muzika jiems buvo gera, patogi ir maloni, nes geresnės neturėjo. Bet mums ja sekti — tikras nekultūringumas! Senovės romėnai sakydavo: "Ne viskas tinka Jupiteriui, kas tinka jaučiui."

LIETUVOS "NAUJOVIŠKA MUZIKA"

Tarybų Lietuvoje šiomis jaunimo tendencijomis rimtai susirūpinta. Kultūros ministerijos mėnesinis žurnalas "Kultūros barai" 1969 m. nr. 9 davė progą išsireikšti "Modernistams" ir klasikistams. Už pirmuosius pasisakė Kazimieras Šiaulys. Savo straipsnyje "Šiandieninis jaunimas ir muzika" jis

gvildena modernistinės muzikos poveikį šių dienų jaunimui, jos įtaigą bei įtaką ir abelnai muzikinės kultūros ateitį. Jis džiaugiasi, kad Vakarų jaunimas savo nuotaikas ir valią entuziastingai reiškia dainomis. Gitara ir būgnas esą ateities muzikos instrumentai. Jis mano, jog "bytmuzika" yra tarptautinis gitaros "esperantas", kuris suvienys visų šalių jaunimą. "Bytnikai" melodiją neigia, jie dievina tik "bytą" — dūžį-ritmą.

K. Šiaulys sako, jog savo muzika "bytnikai" reiškia visuotinį protestą prieš esamą visuomenės struktūrą, griauja esamas ribas, skelbia pilnutinę asmens laisvę. Tačiau pilnos asmens laisvės niekur pasaulyje nėra ir būti negali. Tai būtų palaidumas, anarchija. Laisvė irgi turi ribas, ji racionali!

Kad gitara pasaulio jaunimo suvienyti negali, tai žemiau pripažįsta ir pats straipsnio autorius: "Šio muzikinio sąjūdžio apraiškos pas mus turi daugiau estetinį pobūdį, tuo tarpu kapitalistiniame pasaulyje — neretai išreiškia ir socialinį protestą".

"Popmuzikos" adoratoriai, tariami "modernistai", Lietuvoje seka SENIAI UŽMIRŠTAS futuristų nuotaikas bei literatūrą, kurią siūle t. v. keturvėjininkai, leidę 1924–28 m. tuo pavadinimu savo žurnalą. Jų poezijos pavyzdį parodo posmas iš S. Šemerio baladės, išspausdintos jų žurnale "Keturi vėjai":

Pykšt, pykšt, pykšt!
Triokšt, triokšt, triokšt!
Po pasaulio pakampus prožektoriai
Pliplykst, pliplykst!
Bumpt, bumpt, bumpt!

Tokios "poezijos" šiuo metu gėdisi ir buvę keturvėjininkai. Dabar ir jie patys nesigiria savo "jaunatviškais išpuoliais". O vietoj melodingos liaudies sutartinės, "modernistai" mums siūlo keturvėjininkišką šlamštą, taiko jam savo "muziką" tik dėl to, kad jis turi "aštrų ritmą". Kad futuristinės muzikos eksponuotojai neatstovauja savo šalies gyvenimui, jo neatspindi, pripažįsta savo rašte ir pats K. Šiaulys:

"Popmuzika, kaip ir futurizmas, žinia, nepajėgia plačiai atspindėti buitės panoramos. Ši os dvi menų atmainos atlieka veikiau tik pagalbinę funkciją". Jeigu tai tik "pagal-

binė funkcija", tai klausimas: kokia yra PAGRINDINĖ FUNKCIJA, kuriai pompastika ir futurizmas gelbsti? Kas atspindi bytnikišką "buitės panoramą"?

T. Lietuvos futuristai—"modernistai" bandė savo "popmuziką" pritaikyti Majakovskio poezijai ar net liaudies melodijoms. Tačiau iš to niekas neišėjo: popas traukia savo, velnias savo, anot rusų patarlės. Liaudies muzika remiasi melodija, o "popmuzikoje" jos nėra, tik ritmas. Muzika be melodijos, tai kaip degtinė be spirito — vandenėlis, ir tai gana drumstas! Straipsnio autorius sako, jog "Ritmas yra poezijos savybė, suartinanti ją su muzika". Taigi ritmas suartina POEZIJOS MELODIJĄ su muzika. Tačiau kai melodijos nėra, tai nera ko nė artinti su muzika, lieka tik šemeriškas "pykšt", "bumpt", "triokšt"!

KOKIA MUZIKA MUMS REIKALINGA?

Tame pačiame "Kultūros barų" numeryje kitas muzikas, Stasys Yla, duoda rimtą atkirtį K. Šiaulio ginamai kakafonijai, tai "psichodelinei pompastikai", savo straipsniu "Neskurdinkime savęs ir muzikos". Iš pat pradžių jis "griebia bulių už ragų":

"Tai, kas šiandien vyksta mūsų lengvosios pramoginės muzikos pasaulyje, — kelia nerimą. Besaikis žavėjimasis triukšmu ir riksmu, tuo, kas tariamai 'maištinga', nors ir svetima, kas atrodo nauja, iš tiesų, baigia atgyventi, 'sąjūdis' už įvairiais keliais iš Vakarų mus pasiekiančią vadinamąją 'popmuziką' — tarsi narkotikas svaigina jaunimą, atitraukia jo dėmesį nuo tikrų dvasinių vertybių ir meno. Ar jaunimas nekerta šakos, ant kurios pats sėdi (ar bent turėtų sėdėti)?... Pasakymas, kad 'aštraus smūgio' chaosu jaunimas reiškias 'savo valią ir nuotaikas' — labai abejotina. Kokia gi toji 'jaunimo valia'? Argi mūsų jaunimas yra kitos valios reiškėjas, ne tos, kuri yra šventa kiekvienam tarybiniam piliečiui"?

Be reikalo mūsų futuristai bando prisi-dengti Majakovskiu, kuris kėlė MŪSŪ dainas, MŪSŪ muziką, o futuristai kelia JŪ dainas, SVETIMĄ muziką ir — SVETIMĄ ideologiją:

"Kažkokia — sako muzikas Stasys Yla — jaunimo dalis be saiko mėgaujasi jų dainomis ir jų klykiančiais balsais, nė negalvodama, kodėl jie klykia, rėkia, šaukia... Jeigu ir sutiktume, kad tai yra jų ginklas, jų protestas ideologinėje dviejų pasaulių kovoje, tai prieš ką gi kovojame mes? Prieš ką gi tas mūsų réksmingas protestas? Ar tik nebandome savęs apgaudinėti, ieškodami rimto pateisinimo paprasčiausiai primityvių instinktų apraiškai"?

Kai kurie T. Lietuvos, kaip ir Amerikos, jaunuoliai sako, jog naujiems laikams reikia ir naujos muzikos, kaip jaunam vynu naujos statinės. Su ta mintimi, skiriant "pelus nuo grūdų", sąlygiškai būtų galima sutikti. Tačiau kokia muzika reikalinga, kas ją privalo kurti? Tą mintį dėstydamas S. Yla teigia: "Pagaliau, kurdami taip reikalingą naują tarybinės pramogines muzikos žanrą, nevadinkime jo nei 'bigbytu', nei 'popmuzika', — o galime gi sukurti kažką sava. Muziką jaunimui privalo kurti ne vien jaunimas, o visi, kurie turi tam sugebėjimų ir talento".

Muzikas S. Yla mano, jog perdidelis jaunimo žavėjimasis "popmuzika", yra blogo skonio pasėka: "Žinia, žmonės pasirenka tą ar kitą muziką pagal savo išprusimą, įgimtą ar išlavintą, gerą ar blogą skonį... Ar perdėtas, nesveikas žavėjimasis 'madinga' Vakarų 'pompastika' nebus daugelio metų pasyvaus estetinio auklėjimo rezultatas?... Tuo tarpu ne paslaptis, kad iš vidurinių mokyklų išeina jaunuoliai, turėdami labai silpnai išvystytą, o dažnai ir blogą muzikinį estetinį skonį... Geras skonis mus labiau apsaugos nuo muzikinės chaltūros nei šimtas draudimų ir potvarkių. Deja, jaunimui skirtoje spaudoje kas kartą daugiau pasirodo straipsnių, kuriuose įskaitome susižavėjimą vakarietiškąja 'pompastika', gitarizmu, kur siūloma vytiš Vakarų, lygiuotis į juos — kurti 'byt' ir 'pop' muziką — 'jaunimo muziką'."

Gerb. S. Yla savo pamokantį straipsnį baigia visai rimta egzortacija: "Neskurdinkite savęs ir muzikos meno!"

NEPYKIT ...

Nepykit jūs ant manęs,
Kad vėluoja pavasaris žalias,
Kad varnėnai kažkur užtruko,
Kad neskleidžia žibutės žiedų. —
Aš jo taip pat išsiilgau,
Aš laikiu paukščių giesmės
Ir trokštu, kad gėlės žydėtų, —
Nepykit...

Nepykit jūs ant manęs,
Kad žmonės pamiršta meilę,
Kad baltas taikos balandis
Ne visur dar laukiamas svečias. —
Aš sielojuos dėl to, kaip ir jūs,
Aš trokštu, kad žmonės mylėtų
Ir tikiu visada jų protu, —
Nepykit...

Nepykit jūs ant manęs,
Nes ir aš nepykstu ant jūsų,
Nes atsakom visi už viską,
Net už savo mirtį atsakom! —
Mes norim padangės giedrios,
Mes trokštam gėlių ir meilės
Ir tikim šviesia ateitim —
Nepykit...

Adomas Kubilius

GRIŽTANT

Koks pažįstamas medžių ošimas,
Gluosnių šakos vėl vėjuje plakas,
Koks man mielas mano sugrižimas,
Senas, pilkas ir laukiantis takas.
Ir iš laimės apstulbusi stoviu —
Gimtas sodžius be galo brangus.
Net sugrižus iš kosminių tolių,
Aplankyčiau pirmiausia namus.
Kaip pavasariais paukščiai sugrižta,
Sugrižtam gimtinėn ir mes...
Langines vėl baltai nudažysim
Ir stebėsime gandrų vestuves.

Jūratė Čebanauskaitė

KUN. TUMO-VAIŽGANTO NUSIVYLIMAS BAŽNYČIA IR KLERIKALAIS

Amerikos lietuvių klerikalų spauda dabar labai garbina rašytoją J. Tumą-Vaižgantą. Bet pasirodo, kad kun. Tumas savo gyvenimo saulėleidyje buvo bažnyčios persekiojamas ir ja skaudžiai nusivylęs. Nusivylęs jis buvo ir Lietuvos klerikalais.

Tai aišku kad ir iš laiško, kun. Tumo rašyto jo kolegai J. Lindei-Dobilui, kurį paskelbė "Literatūra ir Menas" (1969.IX.20). Laiškas skamba:

KAUNAS, 1932 m. kovo 29 d.

Mielas man ir brangus Julijonai!

Be titulų. Nevadink ir manęs suktai: tie "tituliariniai kanauninkai" man nebe maža sunkenybė. Neva turiu šešėlių prerogatyvų, o iš tikrųjų reikalaujama tokio atsilyginimo Katalikų Bažnyčiai, kokio, aš, lajicizuotas, nors dar "nenusikunigavęs", nebegaliu duoti. Maliauskis 1923 m. "Laisvėje" paskelbęs du puolimu, ketinąs ir vel pradėti ataką ir visiems įrodyti, koks aš esąs K. Bažnyčiai žalingas veikėjas. ("Laisvė" klerikalų laikraštis buvo leidžiamas Kaune. Red.)

(Maliauskis Antanas (1877-1941) — kunigas, vienas aktyviausių klerikalizmo adeptų ir ideologų, itin aršiai puolęs J. Tumą-Vaižgantą. — Red.)

Nežinau, kas jį sulaiko. Gal šiaip jau geras mano vardas, su kuriuo skaitosi ir katalikai. Romoje ir Lietuvos Episkopate aš jau paskerstas ir tik besidairau, kur ir pro kur išlįsti į emeritus. 800 litų emeritūros, kurios gaunu, man gana. Tik lieka keletas auklėjamųjų vaikų; jie tektų paleisti psumokliai, nors tėvai ūkininkai. Bažnyčiai aš mažai betinku; Vytautinė ima nustoti populiarumo; bejungiu moterystėn, pasisamdydamas kleboniją už 450 litų mėnesiui, ir belaikau sumas. Daugiau jokių misijų. Nė išpažinčių.

Jaučiuos iškritęs iš profesinio balno ir nebegalįs pabaigti amželių tame balne, kaip to norėjau. Kunigas aš liksiu; tik vis svajoju apie nebeatsakomą kurią funkciją. Dabartinė L. Episkopato politika pribaiogė mane. Aš jai nepritariu ir darauš jai nebereikalingas. Visą amžių jaučiaus kai kam reikalingas; kai dabar imu jaustis nebereikalingas, gyštu ir griaudžiuos, kad mano gyvenimėlis nuėjo su lajikais, ne su dvasiškiais. Bet kitaip negalėjo būti. Net kai aš katalikiškumą atstovavau "Tėvynės sarge", vyskupas Paliulionis nebuvo su manim. Iš jo man yra tekę daug pažeminių už tą patį pasaulinės kultūros darbą, nedavatkavimą.

Vadinas, K. V. C-ui (K. V. C. — Katalikų veikimo centras — Red.) aš esu kliūtis, kai ne su juo, nors ir ne prieš jį. "Kad tu mums nieko nepadedi", išsitarė prelatas Jakštas. O kaip aš jiems padėsiu, kad negaliu? Išstojau iš K. V. C., kur buvau vyskupo Juozapo įstatytas; viešai užprotestavau prieš "katalikų" kongresą, kur ejo ordinarinė politikos akcija; atsisakiau aiškinti vyskupų laišką — už revoliuciją; aš vienas "kanauninkas" nepasirašiau pagyrimų Nuncijui Bartoloniui. (Nuncijus Bartolonis — Vatikano atstovas Lietuvoje (1928-1931). — Red.) Net pasipiktinau Vatikanu ir Šv. Tėvu — triskart savo Raštuose. O betgi atskaltūnas aš nesu, tik pasiilgęs romantinės, mistinės, meilės religijos, ne politinės, ne kovų religijos. O be to gyvas organizmas religija negali apsieiti; arba merdės arba plėsis kitų lėšomis. Tragedija. Konsekvencija verstų kovoti su dabartinėmis Katalikų blogybėmis iš viso ne toje vienoje Lietuvoje. Bet amžius (63 m.) ir stoka erudicijos nebeleidžia pelnytis vainiką kitiems garbės, kitiems negarbės. Aš pergy-

venu krizį, kurs negali pasibaigti tiek garbingai, kiek buvau garbingas pasauliečių nuomoneje iki šiol.

Kažkas panašu darosi ir literatūros akcijoje. "Kūrybos" našta man nepakeliama. Nėra talento ir vėl tos pat erudicijos. Aš negaliu tarti stipraus žodžio, kaip Tu ar Jakštas; taręs, nebepalaikyčiau jo. Ir nėra noro tarti, kada, kaip, kas turėtų būti. Herbačiauskas taria, bet aš tai laikau ir jam esu pasakęs, jog tai "błaga krakowska", Lietuvai ir lietuviams kuo mažiausiai pritinkanti. Partarti, pareikalauti ko, pykti ir koneveiktis, kad ne tai pasidaro, kaip norima, tuščia. Reikia pačiam padaryti, sukurti. O jei Dievulis nedavė žymaus talento pačiam tai kam pykti, kad Jis nedavė ir kitam? Aš nedrįstu reikalauti iš kitų to ir tiek, ko ir kiek pats netesiu duoti. Aš nieko neturiu tokio sukurto, ką galėčiau parodyti pavyzdžiu. Ir man jau sunku nešti literato našta. Kurpius ir lopytojas. Kurpius pasiuva kitiems avėti, o aš begaliu — palopyti jau pasiūtą! Pagaliau gal tik grafomanija, kuris liguistas psichės pasireiškimas vertė nenormaliaisiais politikos laikais imtis visako ir nebesiliauti, nė laikams sunormalėjus.

Kūrėjų tarpe aš jaučiuos kaip nuogas tarp apsilvikiusių. Man sarmata pakelti akis, laikant po skvernu kurį menkniekėlį. Literatūros balne aš nebepasėdžiu, kaip ir religijos balne. Dabar tik gražiai supratau, kad aš niekadęs nebuvau vadas ir negaliu būti. Neturiu ir pretensijų; tenkinuos kai ką pridurdamas kitiems. Aš nebegaliu būti viršūnėje, man sarmata, kai ir kitas kas mėgina mane pakelti. Dėlto aš sutikau dalyvauti J. Keliuočio literatūros ankietoje vien tik tuo tikslu, kad vieną sykį atsiribočiau nuo "kūrybos" ir peraukštų man nepasiekiamų jos uždavinių. Man fiziskai skauda, kai kas ima ordinariškai tyčiotis: fu, koks tu mažas! Nu, kaip galima būti tokio mažu! Vaižgantas nieko neduoda; jo raštai tik žvirbliams lesinti... O kodėl aš privalau duoti, kai man pačiam neduota? Vaižgantas nedavė. Tai ką gi padarysi? Kad būč daugiau turėjęs, būčiau daugiau davęs. Ir Keliuotis nepatenkintas, kad aš taip lengvai pasidaviau jaunikiams nugalimas, kad jiems nesispyriau. Visai kvaila būtų nusimanyt, o

dar kvailiau sakyti: aš, aš, aš temoku duoti ko vertinga, ne jūs! Aš kai ko daviau, jaunieji kai ko davė, jie ir daugiau duos, tai matos iš Alantų, Inčitūrų ir kitų. Jie duos daugiau. Jie gauna mokslo ir pavyzdžių. Tegul jiems Dievas padeda. Ko aš turiu prieš juos pūstis? O kai ir jauniklis kuris varle pasipučia, taip pat sprogs, kaip burbulas.

Aš tau vienam mėginu išdėstyti motyvus, kodėl aš dalyvavau literatūros ankietoje: man palengvėjo, nors liko geroka dozė ambicijos: jei aš pernelyg pasirodyčiau nusizeminęs, lai kritika ką ne ką aukščiau pasako. Jei imsis kada rašyti, užtark mane, bet nereikalaus to, ko aš negaliu.

Iš Tavo greit rašyto laiško apie "klasikus" neaišku, ką norėjai pasakyti. Kas tie klasikai — mūsų literatūrai? Bet kuri literatūra privalo savųjų klasikų. Prieš juos nepakoyosi. Tai savaiame susidaro. Nei "Keturi Vėjai", nei "Trečiasis Frontas" jų neatstos. Jie melagiai; kalbėjo iš mados, ne iš širdies. Aš prieš juos rašiau, o jie tai juokais nudėjo, šablonu palaikė. O dabar nėra didesnių šablonistų, kaip tie keturvėjininkai su Petrėnu "N. Žodyje".

Paties man nepatiko perasmenišką ar perišdidus atsikirtimas prof. Eretui; atsikirtimas buvo daug smarkesnis, neg puolimas. Ir pačios Tavo knygos "Ar tebegyvas T." konstrukcijai daug prikiština. Eretas ne už to nusitvėrė. Apie tai su studentais buvo kalbos, kai kalbėjau ir apie Tavo asmenį ir biogr. davinis kurių, ačiū, buvau iš Tavęs paties gavęs. To reikalavo objektingumas, už tai nepyk, aš Tave vis tiek aukštai vertinu ir Tu tai numanai. Veikalą nagrinėti netolygu asmenį užgauti.

Viena man dabar neramu, kam aš pažeminęs savo raštus, kurie yra privalomi klasėje skaityti, įtraukti į literatūros istoriją. Būtų geriau buvę patylėjus. Žinokitės ir tiek. Jei kitaip įvyko, reikš mano vidaus didelį burbuliavimą. Nei man čia bėgti, nei kelnes turėti; nei berašyti, nei liautis rašius. Tfu!

Ir iš viso ant kurio kalno įvyko įsakymas — rašyti? Rašyti ir tada, kai už tai kolioja?? Nei sau, nei kitiems džiaugsmo.

KOSTAS KORSAKAS

KOMPROMISAS

Į kambarį, kuriame rašau,
pro atvirą langą
išskrido mažas paukščiukas.
Jis buvo dar jauniklis,
geltonsnapis,
gyvenime neprityręs,
todėl, norėdamas ištrukti iš to narvo,
į kurį netikėtai pateko,
ėme skraidyti ratu
pačioj palubėj,
ieškodamas kelio laukan.

O kambario langas tebebuvo atviras, —
reikėjo tik nusileisti
pusmetrį žemiau —
ir galėjai išskristi
į plačią laisvę,
į mėlyną dangų,
į skaidrią saulę.
Bet paukščiukas vis kilo palubėn,
beviltiškai plakdamas sparneliais,
skaudžiai atsitrenkdamas į kambario
sienas,
kabindamasis silpnom kojėlėm
už paveikslų rėmų,
už lango užuolaidų,
virpėdamas visas iš baimės ir skausmo...

O nuo anketos Tu neatsisakyk. Priplūsk
ką nori, bet netylėk. Tyla — kapas; kol gyvi,
kalbėkimės. Tylos niekas neįvertins. O pa-
burnosi, reakciją išsauksi.

Už "Strazdą" (1931 m. lapkričio 30 d.
laiške J. Lindei-Dobilui Vaižgantas prašė pa-
rašyti straipsnį apie Antaną Strazdą 100-ųjų
poeto mirties metinių (1933) proga. —
Red.) ačiū; jau įdaviau "L. Aidui", F. Kir-
šai. Honorarą gausi — išlupsiu!

Alleliuja.

Tavo VAIŽGANTAS".

O langas tebebuvo atviras, —
reikėjo tik nusileisti
pusmetrį žemiau —
ir ten tavęs laukė
laisvė,
saulė,
mėlynas dangus!
Bet paukščiukas vis veržėsi aukštyn,
į palubę.

Vargšas, mažas ir kvailas sparnuoti!

Žiūrėjau į tave ir mažsčiau:
"Ar nesielgi ir tu taip,
kaip dažnai pasielgiam mes,
dideli ir protingi žmonės, —
kad pasiektumei norimą tikslą,
kartais tereikia nusileisti tik pusmetrį
žemiau,
bet mes atkakliai veržiamės aukštyn!"

Pagaliau man pagailo mažo paukščiuko:
sugavau jį,
nutūpusį ant liustros,
gailiai cypsintį ir plakantį sparneliais,
ir išleidau pro atvirą langą
laukan į laisvę.

Tegu ten skrenda —
kiek nori —
aukštyn!

ŽIEMOS SPEIGE

Žiemos speige pavasarį jaučiu,
Girdžiu putojantį upokšnį skambų.
Lyg šiluma sruventų nuo žvaigždžių —
Žiemos speige pavasarį jaučiu.
Pavasaris pašoksta nuo raidžių —
Širdis suspurda ir nustemba —
Žiemos speige pavasarį jaučiu,
Girdžiu putojantį upokšnį skambų.

Jonas Jurevičius

IŠ ATSIMINIMŲ

Ak, rūtos rūtelės!

A. LIEPSNONIS

Paskambino Kauno Vaikų bibliotekos darbuotoja:

— Papasakokite apie Tautkaitę.

Čia pagerbti proletarinę rašytoją susirinko IV vidurinės mokyklos moksleiviai. Jiems priminiau:

— Jos apsakymą "Mama pas ministerį" perskaičiau 1932 m. rudenį "Priekale". Tą žurnalą man davė Šaltuperytė kapinėse. — Vaikų akyse nuostaba. — Taip, kapinėse. Nes čia saugiau buvo nuo Zarasų viršininco Braziukaičio seklių.

Vaikai it artistai žaviai iš atminties perskaitė literatūros Prometėjos kūrinį. Padainavo. Mokytojos saulėtai šypsosi. Juk jos — vaikų sielų kompozitorės. Juk auklėtiniai taip sumaniai, taip sklandžiai, net patosiškai švystelėjo savo menu. Bežiūrint į vaikus man išspruko:

— Būsime gydytojais, kviečių augintojais. O gal kas nors paseks ir Tautkaitę — žiebsite poezijos ugneles.

PEDAGOGĖ PETRONYTĖ

Ir pedagogės kasdien savo mokinius prie to tikslo kalno artina. Bežiūrėdamas į mokytojas, apsuptas žiedais — vaikais, prisimčiau ir pedagogę J. Petronytę.

Buvo 1934 m. vasara. Reikėjo rūtas laistyti, bet ją uždarė į Panevėžio kalėjimą. Ją pro grotų surūdijusį šilką ir pamačiau. Ji baigė mokytojų seminariją. Bet nuo jos fašistai mokyklą atitvėrė aukšta siena. Vienas pažangus mokytojas jai norėjo atidaryti duris į klasę. Bet jas užtrenkė Panevėžio kriminalinės policijos viršininkas V. Paragis:

"J. Petronytė... skatino neklausyti valdžios (tautininkų. — A. L.), nemokėti mokesčių... Ji buvo kelis kartus komendanto nubausta... Ji ir dabar yra suimta — atlieka bausmę kalėjime... Petronytės paskyrimas (mokytoja. — A. L.) išeina iš globėjų bei užtarytojų-priešvalstybinių gaivalų. Tai padaryta be kriminalinės policijos žinios."

Taigi, kas turi dėstyti lietuvių kalbą, kas turi mokyti deklamuoti Maironį, kas turi aiškinti Lietuvos geografiją, tai turėjo nuspręsti policija! Varguoliai prieš fašistus pakilo su daina, su vėliavų gaisru, su saulėtos ateities svajone. Už tai Petronytę keliems metams atskyrė nuo rūtų, nuo lakštingalų. Jai teleido klausytis grandinių simfonijos.

KUPIŠKĖNAI

Grotuotuose namuose susipažinau su J. Petronytės bičiuliais. Tai kupiškėnai. Nuo ko jie pradėjo? Nuo to, kad ant Nevezio kranto iškeldavo raudoną vėliavą, kad į lūšnelės nešė Janonio žodį, revoliucinę giesmę. Bet fašistai ir juos apkalė. Va, spaudoje papasakojau apie pogrindžio švyturius — P. Pajarskį, P. Mockevičių, P. Jankauską, U. Lisių. Tuoj atsiliepė J. Petronytė. Nors jai jau rudenėlis, bet ji pasijuto lyg pavasarį.

Nes ji visad džiaugiasi, kai Lietuvos spauda su meile pavaizduoja kovų veteranus. Ji prišuntė dokumentus. Paprašė: parašykite ir apie tą, ir aną. O literatui skaitytojo įpareigojimas — šventas dalykas. Taip pasirodė platesni pasisakymai apie P. Pajarskį — poetą ir narsų kovotoją, apie Jankauską, kuris po fašistinio perversmo tapo pogrindžio talentingu veikėju.

Vėl J. Petronytė atsišaukė: "P. Jankausko giminės labai patenkinti ir dėkoja". O Kupiškio mokytojos paprašė: gal apie tuos Prometėjus papasakosit jaunuoliams?

Žinoma, kas nešė saulę per barikadas, per kalėjimus ir nesustojo, — vertas ir eilėraščio, vertas ir romano. Tokiai knygai nereikėtų išgalvoti personažo. Juo galėtų būti ir Pajarskis. Jis rašė eiles. Jis šnekėjo prieš fašistus fabrikuose ir lūšnėlėse. Jis sukaustytas sakė: laimės gėlių sėjikai, o ne gėlių mindžiotojai.

KOVOTOJAS IR POETAS

P. Pajarskis — įžymus pogrindžio veikėjas ir poetas. Vien tai — plačios temos padangė. Su jo eilėmis susitikau knygoje "Po raudona vėliava". Čia dalyvauja ir šių eilučių autorius kūriniais, kurių eilutes įžiebė pogrindis ir grotos.

Susitikęs su Pajarskio poezijos žiburėliais nustebau, kaip jis galėjo pūgoje, vėtroje sugėbėti uždegti tą ugnį! Juk jis rašė saugodamasis policininko ar kalėjimo sargo. Nedidelis tas jo lyrikos šilas. Kodėl? Trūko poetinės kibirkšties? Ne. Per dažnai kalėjo Poetui norėjosi sueiliuoti: lyg saulė žėri vėliava. Žėri prie vieškelio, — tekant saulei džiugu proletarams. Toji vėliava skatina prieš fašistus susiglausti tankia giria, skatina taip užtelti, taip pūstelėti, kad nuo istorijos scenos nulėktų nakties šalininkai. Tačiau nemažiau gražu ir kilnu ir pačiam iškelti tą vėliavą į debesuotą padangę. Ir jis kėlė. O, kiek jis ant Nemuno, ant Nevėžio kranto šnekėjo slaptuose susirinkimuose! Ir visada juto — tars žodį apie Leniną — ir klausytojų akys šviesiau sužėri. Primins ateitį, kai rūtas tik sės, o niekas neraus, — ir jau girdi:

— Tu dažniau aplankyk mus.

Ir lankė. O nesulaukė — nepyko. Žinojo — jų oratorius grotuotuose namuose.

EILIAVO IR LIAUDIS

Eiliavo ne tik pogrindžio poetai. Eiliavo ir liaudis. Ji savo žodinę poeziją "Sėjau rūtą" naujai perkūrė, įterpė į dainą naują lyrinį herojų — herojų — kovotoją prieš dvarus, prieš ponus, gaminančius grandines. Kupiškėje taip šiuos lyrinius upelius liejo ir P. Pajarskis, ir P. Jankauskas. Ją dainavo ir U. Lisienė, kol ją fašistai kalėjimo mūru atskyrė nuo vaikų, nuo lopšio. Dainavo, kol jai 1939 m. grotų nagai užspaudė akis, lūpas. Štai giesmė, it saulė tirpdžiusi storą nakties ledą:

Sėjau rūtą, sėjau mėtą,
Sėjau lelijėlę.
Sėjau tarp tamsuolių mokslą,
Kaip žalią rūtelę.

Šios giesmės aidas engėjus gąsdino it bombos sprogimas. Policininkai išrovė dainininkes, rūtų sodintojas:

Ir išvežė didin miestan,
kolinon uždare,
kur kankinimus didžiausius
uždarytiems darė.

IR LIAUDIS LAIMĖJO

Su tais, kurie tokią dainą traukė, susitikau "dideliuos miestuose" — kalėjimuose — Panevėžio, Kauno ir kitur. Taip susipažinau su 350 politinių kalinių. Po fašistinio perversmo — 1927–1931 m. m. jie už grotų dainavo. Įsiverždavo prižiūrėtojai į kameras. Proletarinę himną, Janonio posmus tildė kumščiais, nagaikomis. Tuos smūgius patyrė ir P. Jankauskas, ir P. Pajarskis, kurių žygdarbius pavaizdavau spaudoje. O Krastinaitę už tai, kad ji 1929 m. su draugėmis daina daužė grotas, pro miglą skriejo į saulėtą ateitį, — Korsakevičius nužudė.

Ir vis dėlto laimėjo tie, kurie pro grotų audinį tiesė ranką į saulę.

Birželio 18 diena. Liaudis atidarė Kauno grotuotų namų duris. Čia ir tie, su kuriais gyvenau vienoje kameroje, skutau bulves, skaičiau knygas. 250 draugų, su kuriais susipažinau už grotų, — gan tankus miškas.

Bet dabar gatvėje ne visus mačiau. Mišką išretino. Iš to miško išrovė garsųjį veikėją J. Garelį, jaunuolį Presmaną, A. Laukaitytę.

Bet fašistai ne tik sodininkus kapojo. Fašistai raškė, mindžiojo ir tų sodininkų brandžiausius vaisius. Tie tų sodininkų žiedai — tai jų eilėraščiai, tai korespondencijos, tai filosofinės mintys, skirtos pagrindžio spaudai. Kas pateko į slaptąją "Tiesą", į "Balsą", į jaunimo laikraštėlius, į knygeles, — sušvito ryškia teisybės liepsna. Bet daug rankraščių, keliavusių slaptais takais, takeliais, pakliuvo pas fašistus. Tautininkai tą teisybės žodį įklįjavo į bylą. Taip tie rankraščiai žuvo. Tokiu būdu žuvo nemažai pagrindininkų kūrybos. Tie mano 350 draugų, su kuriais leidau pilkas kalinio dienas, rašė ir kalėjime. Rašė eiles. Rašė noveles. Rašė filosofinius straipsnius. Kai kurie tie žiburėliai, prasi-veržę pro kalėjimo sieną, — pateko į proletarinę spaudą. Bet daug literatūrinių minčių palaidojo grotuotas karstas. Taip fašistai į tą grabą sukišo nemažai A. Guzevičiaus kūrybos puslapių. Sukišo studento V. Lieponio novelės, B. Kirstuko apsakymus, K. Petrikos, M. Šumausko, J. Garelio publicistikos gėles.

AŠTUONIOS VASAROS

Štai neseniai Vilniaus archyvas surado ir mano eilėraščius, slaptai siųstus "Priekalui". A. Braziukaičio sekliai, kai jau 1934 m. kalėjau Utenoje, tuos rankraščius išgrobė iš Zarasų pagrindininkų slėptuvėlės. "Lietuvos Žinios" sensacingai paskelbė: tie rankraščiai man priklauso. 1933 m. spalio mėnesį, kelias dienas prieš areštą, dėl tų eilių rašiau redakcijai:

"Ligi šiol panašiu būdu (per Zarasų pagrindininkus 1932-33 m. m. atidaviau apie 28 eilėraščius, apsakymus, apybraižas. — A. L.) atidaviau rankraščius mūsų spaudai su parašu J. Dainonis. Tai niekam nežinomas vardas. Gi po eilėraščių pasirašiau mėgiamu vardu (A. Badaičio), kuriuo dirbu Amerikos "Laisvėje" ir esu dirbęs seniau Lietuvos legalioje spaudoje. Todėl, nors aš ir norėčiau turėti vieną vardą, bet jei tas pavojinga, tai padėkite konspiratyvų slapyvardį — J. Dainonį".

Poetas Vacys Reimeris apdovanotas tradicine Neru premija. Šis aukštas apdovanojimas kasmet skiriamas tiems Tarybų Sąjungos meno, mokslo ir visuomenės veikėjams, kurie daugiausia nusipelnė, stiprindami Tarybų Sąjungos ir Indijos tautų draugystę ir savitarpio supratimą.

Už šias eilutes kariuomenės teismo pulkininkas Rudminas ir pareikalavo iš šių eilučių autoriaus atimti aštuonias vasaras. Ir atėmė, nepriskaitę dviejų, jau pavogtų vasarų. O ką už grotų sudėjau dainon, atspausdino 1937 m. "Šviesa" Liūniečio vardu. Kalinio tas eiles šiltai sutiko Pranskus "Priekale". Bet kuriozas. Tai sužinojau tik prieš keleris metus. O ką "Laisvėje" mano atspausdino 1930-1939 m., irgi ne taip seniai sužinojau. Beje, 1970 m. sausio mėnesį sukanka 40 metų, kai šių eilučių autorius spausdina savo dalykus "Laisvėje". Šis laikraštis mano dalykus 1933 m. gan dažnai spausdino. Tuomet redakcijos vardu V. Tauras net parašė: "Ir toliau rašykite. Mums patinka, kad jaunuolis taip entuziastingai ir gražiai parašo".

Deja, grotos 7 metams atitraukė nuo bendradarbiavimo "Laisvėje". Dabar su visa Lietuva džiaugiuosi rūtų pūga merginų darželiuos, džiaugiuos lakštingalos giesme. Džiaugiuos ir tomis dainomis, kurios fašizmo metais skelbė tą saulėtekį, tą dieną, kuri nūdien taip skaisčiai spindi viršum Nemuno.

PAŽINTIS SU MARKSU

M. MACIJAUSKIENĖ

LTSR Literatūros muziejaus
vyr. mokslinė bendradarbė

Šių metų vasario 22 d. sukanka 120 metų nuo savamokslio, inteligento, žinomo tautosakos rinkėjo, švietėjo, Lietuvių Mokslo draugijos nario Mato - Jono Slančiausko gimimo (1850 - 1924).

Daugelis jo mokinių ir trys dukros šio šimtmečio pradžioje išvyko į JAV, nes už pažangias pažiūras, įskiepytas M. Slančiausko, jie tapo praminti cicilikais ir buvo aršiai vietinių fanatikų persekiojami.

Čia norime papasakoti apie mažiau pažįstamą žinomo kultūros barų artojo gyvenimo atkarpą. T. y. už švietėjišką veiklą M. J. Slančiauskas buvo metus kalinamas Šiauliuose, o vėliau trejiems metams, tai yra iki 1899 metų ištremtas į Rygą.

Ryga anam šimtmetį lietuvių akyse buvo didmiestis į kurį veždavo sutaupyta sviesto kruopelę, vištą, kiaušinius ir, kuris pajėgdavo vienu ypu visas tas gamtos gėrybes praryti it milžinas. Ir ne tik jas — kiek rankų ir jaunų dienų atidavė jaunimas, ieškojęs čia, labiausiai pramonę išvysčiusiam Pabaltijo mieste "Amerikų".

Ir kai M. J. Slančiauskas sužinojo, kad ištremiamas trims metams į Rygą, neperlabiausiai nusiminė; darbo, turint geras rankas ir specialybę, visvien gausi, kalba supranta, netoli nuo gimtinės (Joniškio raj. Trumpaičių kaimas pagal dabartinį adm. paskirstymą), galės ir dukros atvažiuoti.

Vežant į ištremimą, sėsdamas į vežimą M. Slančiauskas uždainavo uriadnikams:

"Aš esu socialistas,
Man patinka vardas šitas.
Ar Kamčatka, Sachalinas,
Vežkit mani kur kas žinot.
Kur gyvensiu, ten nameliai,
Kur numirsiu, ten kapeliai."

Taip su gimtuoju kaimu jis išsiskyrė demonstratyviai. Sunku pasakyti jo tikslą: gal M. J. Slančiauskas tuo norėjo padrausinti jaunimą, kovojant už savo idealus.

Aišku, atvykus į Rygą, darbo niekas nepasiūlė, kaip ir atliekamo duonos kėsnio. Todėl, pradžioje apsistojęs pas pažįstamą, per dienų dienas ieškojo darbo. Amatininkui ir dar daug buv jusiam žmonėse, darbą, nors ir laikiną, pasisėkė greit susirasti. Per tūlą siūvėją Jokšą siūdavo vatinius švarkus ir nešdavo juos parduoti į rinką. Ilgai nelaukęs, išsikvietė vyriausiąją dukrą Kristiną, kad ši padėtų jam siūti, pasirūpintų maistu, apskalbtų, sutvarkytų namus. Padirbėjus Kristinai tris mėnesius, atitarnavusios pas buožes po Kalėdų (tada sueidavo samdiniams metal), atvažiavo į Rygą likusios dukterys (žmona 1891 m. buvo mirusi). Tada visos trys kartu stėjo dirbti į gumos dirbtuves. Tačiau greit dėl silpnos sveikatos vyriausioji metė darbą ir išvyko į Trumpaičius, o tėvas su trimis vėliau atvažiavusiomis dukterimis liko gyventi Rygoje. Vėliau M. Slančiauskas įstojo į degtukų fabriką, bet, čia ilgai nepabuvęs, perėjo į medžio apdirbimo dirbtuves. Įmonėse jis susipažino su miesto proletariatu, jo gyvenimu, siekiais bei revoliucine kova. Netrukus M. Slančiauskas ir pats įsijungė į šią kovą; rašė atsišaukimus prieš carinę patvaldystę, padėjo organizuoti streikus. Vieną kartą pamokytas kalėji-

mu, jis žinojo kuo tai kvepia ir todėl, kad carinė policija neužtikty pėdsakų, nuolat keitė savo darbo vietas. Per trejus išstremties metus jis dar suskubo padirbėti ir prie geležinkelių tiesimo.

Kartą, bedirbant geležinkelio darbininku, Slančiauskas poilsio valandėlės metu susirado patogią vietelę ir ėmė rašyti (rašydavo eiles, straipsnelius). Jį su rankraščiu rankoje užklupo prižiūrėtojas. Išsišnekėjo. Paaiškėjo, kad po prižiūrėtojo apsiaustu glūdėjo revoliucionierius.

Tremtinys, pamažu įėjęs į Rygos darbininkų šeimą, gauna susipažinti ir su marksistine literatūra. Rygoje buvo stipri ir organizuota proletariato klasė. Tuo labiau, kad jos daugumą sudarė carinės Rusijos engiamų tautų atstovai, kurie būrėsi į ratelius. Visoje Rusijoje jaučiamas revoliucinis pakilimas persidavė Vilniaus ir Rygos, Jelgavos ir Liepojos miestų darbininkams. Minėtų miestų darbininkų ir gimnazistų rateliuose nagrinėjami K. Markso "Kapitalo" I tomas, K. Markso veika-

las "Piliietinis karas Prancūzijoje", K. Markso ir F. Engelso "Komunistų partijos manifestas", o taip pat rusų revoliucinių demokratų V. Belinskio, A. Gurceno, N. Černyševskio, N. Dobroliubovo, D. Pisarevo raštai ir t. t.

Apie M. Slančiausko pažintį su Markso raštais bei idėjomis teigia ne tik vėlyvesnis jo kūrybinių pobūdis, K. Markso portretas, rastas jo knygos, o taip pat dr. P. Avižonio bei buvusio M. Slančiausko savotiško mokinio Pr. Narvydo liūdijimai, tilpę savo laiku periodinėje spaudoje.

M. Slančiauską jaudina reali ir negailestinga didmiesčio buitis:

"Žiemos laike darbininkus
Iš fabrikų laukan varo.
Vargas kimb bėdžiui į rankas;
Ką be duonos žmogus daro?"

Ai, man skausta širdis mano,
Ieškau darbo, negal rasti.
Ir skaudėti nėra gana;
Kaip gali šičia priprasti.

Ryga mano ne tėvynė;
Nemalonu man čia būti.
Ar neateis tokia gadynė,
Ar negausiu aš iškliūti?..."

Tačiau, nors ir kaip sykais jį spaudžia neprieteliai ir minorinės gaidos pasigirsta jo kūryboj, M. Slančiauskas priverčia save nepamiršti pareigos. Kaip tautosakininkas jis renka ten, Rygoj, gyvenančių lietuvių tarpe tautosaką, perrašinėja senus, anksčiau sudarytus, tautosakos rinkinėlį ir siunčia minėtą medžiagą Jonui Basanavičiui į Varną. Apie tai liūdija ir išlikusioje čekių knygutėje įdėti pinigai. (J. Basanavičius įvertindamas šiek tiek siūsdavo pinigų.) Tiesa, čia tautosakos rinkiniui nebuvo palankios sąlygos, nes viena - gyvenimo mažai lietuvių, antra - pats M. Slančiauskas turėjo labai menkai atliekamo laiko - duonos pelnijimasis ir revoliucinio darbo mokykla sušluodavo paskutines valandas.

1899 m., grįžęs iš tremties, M. Slančiauskas apsigyveno savo gričiukėje Trumpaičiuose (jis buvo bežemis). Po kiek laiko vėl pasigirdo spaudoje bei apylinkėje jo švietėjo, ateisto balsas.

SENIAI IŠEINA

Tyliai iš kaimo seniai išeina,
Pamiršę pypkes ant balto stalo.
Tyliai užmiega vėsioj šilainėj,
Giminės tylūs kryžių pastato.

Grįžta namo ir pamiršta nesunkiai.
Lyg niekur nieko — dirba ir valgo.
Lyg niekur nieko — volungės suokia,
Kluonuos rūdija sudilę dalgiai.

Kvepiančius duona vasaros debesis
Drasko per dieną aštrūs lėktuvai.
Tolimos girios saulėleidy dega... —
Rodos, jog senių čia ir nebuvo.

Gi naktimis ežeruos atsispindi
Miegantys paukščiai, šviesūs beržynai.
Pilnas pasaulis, gyvenimas pilnas
Jų paslaptingo, švento ošimo...

JUOZAS RUZGYS

V. BALTRĖNAS

Laimingas lietuvių liaudies ateities laidas

Koks gražus mažytis mūsų kraštas
Kaip lašelis tyro gintaro...

Tokiais žodžiais suskambo poetės širdis. O mūsų, paprastų mirtingųjų — ir jaunų, ir nebejaunų, ir visai baltagalvių širdyse ar neskamba tie patys žodžiai? Kur bebūdami, kur benuklysdami, ar nežvelgiame ilgesio akimis į savo tėvų ir protėvių žemę? Kokia ji buvo vakar ir kokia šiandien? Su mumis ir be mūsų...

Ne, ne be reikalo tas amžinas kirminėlis, ne be reikalo ta nesibaigianti klausimų kirbinė. Kiekvienas šiandien suprantame: kad ir koks mažytis mūsų gimtasis kraštas, o vis dėlto tai lašelytis didelio, nuolatos besimainančio, audringomis bangomis alsuojančio okeano. Kad ir kokia mažytė mūsų tauta, o jos likimas — tvirtai surištas su visos žmonijos likimu. Visa, kas reikšminga, visa, kas dėsninga pasaulio visuomenės istorijoje, neaplenkė ir mūsų tautos.

Pasaulis šiandien — tai dvi stovyklos. Daugelio mūsų džiaugsmui, Lietuva — toje pusėje, kur iškelta LAISVĖS, LYGYBĖS, BROLYBĖS vėliava, kur darbo žmonės sugriovė išnaudotojišką santvarką ir ėmėsi kurti naują, kitokiais principais besitvarkantį, kitokiais žmonių santykiais paremtą pasaulį.

SOCIALIZMO KELIU

Naujos, socializmo eros pradžią, Leninas paskelbė prieš pusę šimtmečio. Lietuva socializmo keliu pasuko prieš trejetą dešimtmečių. Valstybių ir tautų istorijoje tai nėra labai ilgas laikas, tačiau jo visiškai pakako, kad įsitikintume naujos socialinės bei politinės sistemos pranašumu. Dar daugiau —

visa žmonija praturtėjo nauju tiek laiko, tiek visuomeninių pasaulinių poslinkių supratimu. Šiandien vis mažiau beatsiranda žmonių, bandančių nuneigti Lenino mokslą, jo istorinį išvalgumą. Ką Leninas numatė prieš daugelį dešimtmečių, tampa tikrove. Lenino teorijai, Lenino tezėms pagrįsti — ir socialistinių, ir kapitalistinių kraštų gyvenimas pateikia vis naujų faktų ir argumentų. Tai ir nenuostabu, kad po socializmo vėliava stoja vis nauji milijonai žmonių visuose kontinentuose. Tai ir nenuostabu, kad šimtosios Lenino gimimo metinės didelei daliai žmonijos yra sava, brangi, artima šventė, o visiems be išimties — istoriškai reikšminga, ne vienu atžvilgiu simboliška sukaktis. Ji dar labiau išryškins tuos, kurie žengia su gyvenimu, remdami pažangųjį viso pasaulio darbo žmonių judėjimą. Ji dar labiau atsijos tuos, kurie vis dar norėtų istorijos ratą pasukti atgal.

Šita simboliškoji takoskyra, be abejonės, nepaliks nuošalyje ir mūsų išėivijos. Šios sukakties proga daugeliui nauju aštrumu iškykla klausimas: su kuo tu? Ir dažnas, ieškodamas savo pozicijos, kitiems ar sau pačiam atsakydamas į pagrindinį laikmečio klausimą, be daugelio kitų argumentų, vis minės šiandieninį Nemuno krašto gyvenimą. Tiek kiek jį pažįsta, taip kaip jį supranta.

▼
Pabandykime ir mes mintimis dar kartą nukeliauti į Tarybų Lietuvą. Pasižvalgykime, pasidomėkime, ką atnešė jos žmonėms nauja socialinė santvarka, ką davė mūsų tėvų žemei įsijungimas į didelę tarybinių tautų šeimą — Tarybų Sąjungą.

Tiesa, kad pilniau įsivaizduotume visas permainas, įvykusias Lietuvoje Tarybų val-

džios metais, turime visų pirma prisiminti, kokią palikimą ji yra gavusi iš ankstesnių laikų. O prisiminti, išeiviams, tur būt, lengviau, negu bet kam kitam. Daugelis jų paliko tėviškę vien dėl to, kad neužteko darbo ir duonos, kad gyvenimas paprastiesiems darbo žmonėms neteikė jokios prošvaistės. Tada Lietuvos valstybė ekonomiškai buvo silpna, priklausė nuo didelių kapitalistinių valstybių.

Kitaip ir negalėjo būti. Užsienio kapitalas pavertė Lietuvą pigios žemės ūkio žaliavos tiekėja. Užsienio kapitalas ieškojo čia ne tik žaliavų, bet ir pigios darbo jėgos. Jos, kaip gerai prisimename, buvo apščiai. Menkas pramonės augimas sąlygojo nuolatinį nedarbą ir emigraciją.

Žinoma, valstybė būtų galėjusi nors iš dalies palengvinti darbo žmonių padėtį, jei būtų plėtusi pramonę, apribojusi monopolijų pelnus ir įvairiais kitokiais būdais. Deja, valdančiajai klasei ne tai rūpėjo — jai rūpėjo sava kišenė, savų akcinių bendrovių pelnas, indėliai užsienio bankuose.

BUVUSIŲ VEIKĖJŲ PRIPAŽINIMAS

Tai, beje, atvirumo valandėlei užėjus, pripažįsta ir patys anuometinės valdžios atstovai. Buvęs prezidentas, liaudininkų partijos lyderis K. Grinius yra pareiškęs:

"Kraštas nešė sunkią ekonominės krizės našta, kaimui buvo sunku apsiginti nuo antstolio, miestas žiemos mėnesiais skendo nedarbe ir skurde, bet tuo pačiu metu aukštesniųjų valdininkų ir karininkų algos buvo tokios didelės, jog, proporcingai su darbininkų atlyginimais už darbą ir ūkininkų kainomis už parduodamus žemės ūkio gaminius imant, jos žymiai aukštesnės netgi už tokių pat valdininkų ir karininkų algas turtingiausiose valstybėse".

Tai palyginti neseniai, berods, 1954 metais pasakyti žodžiai. Dar ryškiau liūdna tuo laikinos Lietuvos tikrovė iškyla iš anuometinių statistikos leidinių, iš anuometinės spaudos. Tuo metu, kai valdantieji sluoksniai kaupėsi sau turtus, užsienio bankuose atidarė savo sąskaitas, Lietuvoje iš varžytynių buvo parduota apie 25 tūkstančius ūkių, dar daugiau ūkių valstiečiai prasiskolinę ir nematydami jokios išeities, likvidavo patys. Ko tad buvo galima tikėtis?

1939 metais agronomas Alfonsas Žukauskas leidinyje "Planingasis žemės ūkis" taip apibūdino Lietuvos "laimėjimus":

"Kaime ta pati šiaudinė pastogė, tas pat skurdas, tas pat kultūrinis atsilikimas, ta pati maža žibalinė lemputė. Jei tokie atsiekimai tepadaryti per 15 metų, tai kiek laiko reikia pasivyti švedus, danus, pakelti žemės ūkį į tokią aukštumą, kiek leidžia esamieji mokslo atsiekimai? Tik klaustuką tegalima statyti ir klaustuku atsakyti. Jokių prošvaisčių, jokių perspektyvų".

Ekonomisto A. Kubiliaus žodžiai šį vaizdą papildo iš kitos pusės:

"Norime įvesti visame krašte visuotiną pradžios mokslą, — rašo jis, — bet neturime pinigų mokytojų samdymui, mokyklų namų statymui; reikalinga daugiau amatų mokyklų, bendro lavinimosi kursų suaugusiems, bet negalime, nes neturime pinigų. Kaimo žmonės trokšta turėti gerus kelius, plentus, geležinkelius, visi mes jų reikšmę gerai suprantame, tam pritariame, bet jų reikalams nėra pinigų. Būtinai reikalinga didelės durpiniųčios, kad pakeisti išsenkantį medienos kurą, įkinkyti Nemuno ir kitų upių vandens srovę į darbą ir gaminti pigią elektros srovės energiją, bet trūksta tų įmonių pastatymui pinigų. Gyvi krašto reikalai spirte spiriamus statyti cukraus, cemento fabrikus, didelės plytų, čerpių dirbtuves, bet neturime pinigų... Ir daug kitokių kultūros dalykų labai mums reikėtų ir norėtume turėti, bet negalime, nes esame neturtingi".

Prisimenant prieškarinės Lietuvos būklę, kalba vis krypsta į žemės ūkį. Tai ir suprantama. Juk, sakysime, 1930 metais 68 procentai visų jos gyventojų dirbo žemės ūkyje, žemės ūkio produktai sudarė apie 80 procentų viso kasmetinio Lietuvos eksporto. Tradicinė maisto ir tekstilės pramonė negalėjo kuo nors pasigirti, o ką bekalbėti apie kitas pramonės šakas. Tuo naudojosi užsienio pramoninių šalių monopolijos. Jos pardavinėjo savo prekes Lietuvoje brangiau, negu pasaulinėje rinkoje. Tuo metu, kai pasaulinėje rinkoje pramonės gaminiai — anglis, geležis, mašinos, padargai, įrankiai, degalai, trąšos ir kitos prekės pigo, Lietuvoje, atvirkščiai, —ėjo brangyn.

Šviesa Nr. 1, 1970

Menka, sunkiai galą su galu sudurianti ekonomika, savaime suprantama, negalėjo būti rimtas talkininkas krašto švietimui, mokslui, sveikatos apsaugai ir daugeliui kitų sričių.

SUNKI PRADŽIA

Štai tokia, pačiais bendriausiais bruožais imant, buvo Lietuva iki istorinių 1940-ųjų metų. Štai nuo ko teko pradėti darbo žmonėms, paėmusiems valdžią į savo rankas, stojusiems kurti naują, naujovišką gyvenimą. Dar daugiau — nepamirškime, kad pačias pirmąsias Tarybų valdžios pastangas sutrukdė karas, daug sugriovęs, sunaikinęs ir iš to nedidelio palikimo, kurį 1940-aisiais gavo naujojo gyvenimo kūrėjai.

Pradžia buvo sunki. Tačiau komunistų partijos vadovaujami Lietuvos darbo žmonės pasiryžo neaimanuodami įveikti visus sunkumus, iškęsti laikinus nepriteklius. Jų rankose buvo ateitis, ir jie puikiai suprato, kad nuo mažų pirmųjų žingsnių pamažu prieis prie didelių užmojų. Juos drąsino kitų tarybinių respublikų patirtis, juos rėmė į brolišką Sąjungą susibūrusios tautos.

IŠEITIS TEBUVO VIENA

Pirmiausia teko spręsti svarbiausią klausimą — padėti tvirtą pamatą krašto ekonomikai, dideliame rytdienos tikslui sutelkti visas gamybines jėgas. Išėitis tebuvo viena — industrializuoti Lietuvą. Be industrinės bazės neįmanoma suteikti visiems gyventojams darbo, aprūpinti visas liaudies ūkio šakas modernia technika, pakankamai pagaminti maisto produktų bei plataus vartojimo prekių ir t. t. Žinoma, industrializuoti atsilikusį žemės ūkio kraštą buvo nelengvas, didelių lėšų, didelio skaičiaus specialistų ir nemažo laiko reikalaujantis uždavinys. Šiam reikalui teko nukreipti visus išteklius, laikytis griežtos ekonomijos, kai ko net atsisakyti vardan rytojaus. Kaip savo knygoje "Kaimas, kultūra, buitį" pastebi Lietuvos Komunistų partijos Centro Komiteto sekretorius A. Barkauskas, "industrializuojant Lietuvą, didelį vaidmenį vaidino sąjunginės vyriausybės finansavimas ir broliškųjų respublikų parama, bet nemažą

vieta užėmė ir žemės ūkio sancaupos. Susidarė du srautai: pramonė tiekė žemės ūkiui savo prekes, o iš ten gavo maisto produktus ir žaliavą, mainai visais atvejais iš pradžių vyko industrijos naudai. Iki tam tikro laiko, kol pirmavo kapitaliniai įdėjimai į sunkiąją pramonę (o tai buvo būtinybė), lengvoji pramonė (iš dalies ir žemės ūkis) negalėjo bent kiek smarkiau progresuoti ir visapusiškai tenkinti nuolat augančius gyventojų poreikius".

PASIAUKOJIMAS DIDELIAM TIKSLUI

Tos pastangos, tas liaudies pasiaukojimas dideliame tikslui netruko atnešti gražių, daug ką iš šalies žiūrint stubinančių vaisių. Sparčiai buvo atstatytos ir rekonstruotos senosios pramonės šakos, o taip pat sukurtos visiškai naujos, būtent, — energetikos, elektrotechnikos, radioelektronikos, staklių, laivų statybos, chemijos, statybinių medžiagų, skaičiavimo technikos ir kitos. Svarbiausią vietą užėmė modernios, perspektyvios gamybos šakos, kurioms nedaug tereikia atsivežtinės žaliavos ir kurios teikia darbo dideliame kvalifikuotų darbininkų bei specialistų skaičiui.

Šiandieninė Lietuvos pramonė, palyginti su prieškariniais metais, gaminanti 23 kartus daugiau produkcijos, vidaus ir užsienio rinkai tiekia dideliais kiekiais metalo apdirbimo stakles, grąžtus, elektros suvirinimo įrengimus, elektros skaitiklius, laboratorines elektros krosnis, dažymo aparatus ir kompresorius, dviračius, medžio pluošto plokštes, baldus, cementą, plytas, drenažo vamzdžius, avalynę, trikotažą, tekstilės ir linų audinius, skalbimo mašinas, šaldytuvus ir kt. Pramonės prekėmis Lietuva pastoviai ir plačiai keičiasi su kitomis respublikomis, dideliais kiekiais jos gaminiai eksportuojami daugiau kaip į septynias dešimtis pasaulio valstybių.

PUIKIAI APSIMOKĖJO

Ne kartą išėivijoje pasigirdavo ir dabar dar retkarčiais pasigirsta balsų, kam, sako, viso to reikėjo. Lietuva, girdi, TRADICINIS ŽEMĖS ŪKIO KRAŠTAS, kam jai industrijos, kam jai fabrikų. Atsakymas labai paprastas: darbo žmonės nepanoro, kad Lietuva liktų TRADICINIS SKURDO KRAŠTAS. Be moder-

DANIJA IR LIETUVA

nios technikos progresas neįmanomas, ir Tarybų Lietuva žengė industrijos keliu. Kas iš to laimėjo, labai ryškiai matyti, pažvelgus į bet kurią Tarybų Lietuvos gyvenimo sritį. O visų pirmiausia prisimintina, jog pagaliau buvo išspręsta darbo visiems gyventojams problema. Juk buržuazinėje Lietuvoje buvo apie 70 tūkstančių bedarbių dideliuose miestuose ir apie 200 tūkstančių — kaime. Antra vertus, kai sustiprėja ekonomika, visai kitos galimybės ir kitose srityse.

Krašto industrializavimo būtinumą ir jo įgyvendinimo rezultatus taikliai yra apibūdinęs Lietuvos Komunistų partijos Centro Komiteto pirmasis sekretorius Antanas Sniečkus:

"Gyvenimas sugriovė melagingą priešų propagandą, neigusių mūsų pramonės laimėjimus. Dabar jie nebedrįsta neigti to, ką matė savo akimis žmonės iš užsienio, apsilankę Lietuvoje. Nacionalistai griebėsi kitos apgaulės. Jie mėgina įtikinti plačius išėivijos sluoksnius esą industrializavimas lietuvių tautai nėra naudingas.

Panagrinėkime, ką iš tikrųjų reiškė industrializavimas Lietuvai, kokie yra jo socialiniai padariniai. Pramonės augimas padėjo mums tikslingai panaudoti krašto darbo išteklius. Lietuvoje, kaip ir visoje Tarybų Sąjungoje, nebėra ir negali būti nedarbo. Mūsų jaunimui, kuriam netenka vargti beieškant darbo, gal ir nelengva įsisąmoninti šio Tarybų valdžios laimėjimo svarbą. Bet vyresnės kartos žmonės dar gerai prisimena laikus, kai nedarbas slėgė Lietuvos gyventojus, žemino žmogaus orumą, versdavo palikti tėviškę ir ieškoti laimės svetimose padangėse.

Industrializavimas žymiu mastu keičia Lietuvos gyventojų socialinę struktūrą. Buržuazijos valdymo metais dauguma gyventojų gyveno kaime. Šiuo metu vyksta smarkus miestų augimo procesas. Lietuvos žemėlapyje atsiranda naujų miestų augimo procesas. Auga taip pat ir senieji miestai ir miesteliai".

Taip jau dabar yra. Tai, ką patys didžiausi optimistai anais laikais laikė nepasiekiamą svajone, dabar įgyvendinama kaip paprastas, natūralus ūkinės ar kultūrinės veiklos žingsnis.

Įdomumo dėlei, prisiminkime 1939 metų Lietuvos susisiekimo ministro teiginį, kad Lietuva nuo Danijos, valstybės su panašiomis gamtinėmis sąlygomis ir ūkio struktūra, atsilikusi 50-čia metų. Tuomet Danijoje vienam gyventojui teko 232 kilovatvalandžiai elektros energijos, o Lietuvoje — tik 12 kilovatvalandžių. Nauju, socialistiniu keliu pasukusiai Lietuvai, Lietuvai, bendradarbiaujančiai su kitomis sąjunginėmis respublikomis, vietoj 50-ties metų, užteko keliolikos metų. Jau 1955 metais vienam Tarybų Lietuvos gyventojui teko po 230 kilovatvalandžių elektros energijos. Po dešimtmečio Lietuvoje pagaminta beveik 50 kartų daugiau elektros energijos, negu prieškarinėje Lietuvoje, ir 3,3 karto daugiau, negu tuometinėje Danijoje!

Įspūdinga pažanga, ar ne tiesa? Tai argi ji nereikalinga, argi ne gerai, kai visuose gimtinės kaimuose šviečia elektra, gaudžia skalbimo mašinos, šaldytuvai, žiburiuoja televizoriai! Taip, tai paprasti, kasdieniški, netgi buitiski dalykai, ir gal visai nevertėtų jų pabrėžti, jeigu neprisimintume prieškarinių laikų, kas tada daryta ar netgi tik planuota daugelio dešimtmečių ateičiai.

Įvairūs "veiksniai" ir "vaduotojai" neretai išsišoka. Girdi, iki šiol ir mes būtume daug nuveikę. Tokiems atsakymas vienas: per vėlai, ponai, susigalvojote — reikėjo tada veikti, reikėjo darbais įrodyti tada, kai valdėte kraštą. Dabar — šaukštai popiet. Palyginkite anų metų pažangos tempus su dabartinais, ir pamatysite patys.

PASIEKIMAI APŠVIETOJE

Kadaiše aimanuota dėl švietimo reikalų. Ir ne be pagrindo: raštingumas — bene pati pirmiausioji sąlyga krašto kultūrai puoselėti — 1939-1940 mokslo metais tūkstančiui Lietuvos gyventojų teko 131 mokinys: iš jų — tik 13.9 — visose vidurinėse ir nepilnose vidurinėse mokyklose ir tik 1.4 — aukštosiose mokyklose. 1966-1967 mokslo metų duomenimis tūkstančiui gyventojų tenka 223.4 mokinio, iš jų vidurinėse ir aštuonmetėse mokyklose (V-XI klasė) — 109.1 technikumuose — 20.2 ir

Šviesa Nr. 1, 1970

109.1 aukštosiose mokyklose — 16.8. Tik išsigilinkime. Seniau iš tūkstančio gyventojų — pusantro studento, dabar iš tūkstančio — septyniolika studentų ir dvidešimt technikumų moksleivių.

Šiandien tikrovė tapo ne tik visuotinis raštingumas: dabar absoliuti jaunimo dauguma užbaigia vidurines mokyklas, technikumus, institutus, universitetus, akademijas. Ir tai vėlgi negali neatsiliepti visose respublikos liaudies ūkio šakose, visuose mokslo ir kultūros baruose, visose materialinės ir dvasinės kūrybos srityse. Taip jau visur ir visada būna: socialiniai-ekonominiai pasikeitimai sąlygoja ir didžiulius kultūrinius poslinkius.

IR TAI PASIEKĖ MAŽYTIS KRAŠTAS

Tuo labiau visa tai pabrėžtina, jog visus laimėjimus, kitų respublikų lygiateisiu šeimos nariu laikomas, pasiekė mažytis kraštas. Argi kam kada galėjo ateiti į galvą, kad mažytė Lietuva, poetės pavadinta gintaro lašu, galės varžytis su didelėmis, smarkiai išsivysčiusiomis valstybėmis. Tik pažiūrėkime. Tarybų Lietuvoje vienas gydytojas aptarnauja vidutiniškai 480 žmonių. Tuo tarpu Jungtinėse Amerikos Valstijose — 534. Kanadoje —

680, Olandijoje — 746. Tarybų Lietuvoje žmonių mirtingumas sumažėjo vidutiniškai 42 procentais, kūdikių mirtingumas — 5 kartus; vidutinis žmogaus amžius pailgėjo daugiau kaip dešimčia metų. Štai ką, be viso kito, davė Lietuvos žmonėms naujoji santvarka — sotesnį, ramesnį, ilgesnį gyvenimą. Ar galėjo tai duoti senoji santvarka? Vėl prisiminkime, kas kalbėta ir kas rašyta anais laikais, ir atsakas bus aiškus.

Gal būt, kai kas pamans, jog toks išraiškingas tėra tik vienas kitas faktas, parinktas čia specialiai. Tokią nuomonę bemat sugriautų kiti ne mažiau įspūdingi faktai. Štai Tarybų Lietuvoje dešimčiai tūkstančių gyventojų tenka 60 studentų. O tai triskart daugiau, negu Italijoje, Vokietijos Federatyvinėje Respublikoje, Olandijoje... Tokių faktų būtų galima pateikti ir daugiau, tačiau ir iš to, kas pateikta, turėtų būti aišku. Antra vertus, puikiausiai suprantame, kad viskas kiekvieno krašto gyvenime labai artimai tarpusavyje susiję, vieni laimėjimai nulemia kitus, dažnai dar didesnius ir reikšmingesnius, nebūtinai skaičiais ar procentais nusakomus.

(Pabaiga 2-ram num.)

EDMUNDO GRIGALIŪNO
PIEŠINYS

LIETUVOS MEDIKŲ DARBAI

REUMATO CENTRAS

Vilniuje, Eksperimentinės ir klinikinės medicinos instituto bazėje, įkurtas Reumato centras, kuris koordinuos šio susirgimo mokslinius tyrimus visame Pabaltijyje.

Reumato problemomis Lietuvos medikai domisi jau seniai. Šia tema apginta daugiau kaip pusšimtis medicinos mokslų daktaro ir kandidato disertacijų, respublikos miestuose rengiami sąjunginiai reumatologų simpoziumai, konferencijos.

Lietuvos Eksperimentinės ir klinikinės medicinos instituto mokslininkams pavyko sukurti eksperimentinį reumato modelį. Dirbtinai sukėlus šį susirgimą eksperimentiniams gyvulėliams, visapusiškai bandomi nauji priešreumatiniai preparatai. Atlikta serija įdomių eksperimentų, tiriant mineralinio vandens ir purvo vonių bei kitų kurortologinių faktorių poveikį sergantiems reumatu. Nustatyti optimalūs režimai ir sudarytos praktinės rekomendacijos Lietuvos sanatorijoms.

Profesoriaus L. Laucevičiaus vadovaujama specialistų grupė paruošė naujus sąnarių ir raumenų reumatinų susirgimų diagnostikos metodus. Sėkmingai įdiegtas praktikon šių susirgimų chirurginis gydymas.

Ypač daug nuveikta reumato epidemiologijos srityje. Kasmet rengiamos ekspedicijos į įvairias Lietuvos vietas, kur tikrinama visų profesijų ir visokio amžiaus žmonių sveikata. Apibendrinus šių tyrimų rezultatus, buvo pabrėžta iki šiol vyravusi nuomonė, jog reumato paplitimui daugiausia įtakos turi klimatas. Nustatyta, kad ir prie pat jūros — Palangoje, ir toliau nuo jos, pavyzdžiui, Širvintų rajone, reumatu žmonės serga vienodai.

Ateietyje Lietuvos reumatologai yra numatę plėsti biocheminių procesų tyrimus sergan-

čiose ląstelėse. Laboratorijos aprūpintos šiam tikslui reikalinga aparatūra, paruošta kvalifikuotų specialistų.

EKSPERIMENTAI

Daugiau kaip penkiasdešimt eksperimentinių širdies persodinimo operacijų atliko Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto profesoriaus Algimanto Marcinkevičiaus vadovaujama specialistų grupė. Šių operacijų technika jau įsisavinta — persodintos eksperimentinių gyvulėlių širdys, paklusios chirurgų valiai, dirba normaliai.

Profesorius A. Marcinkevičius ruošiasi ir inksto persodinimo operacijoms. Atlikta apie šimtas šių organų transplantacijos eksperimentų, pagamintas originalus serumas atmetimo reakcijai slopinti pooperaciniu periodu.

Atliekami taip pat bandymai persodinti eksperimentinių gyvulėlių galūnes. Juk Vilniuje, Klinikinėje ligoninėje įsteigtas organų transplantacijos centras. Tokių centrų visoje Tarybų Sąjungoje yra tik šeši. Be Vilniaus, du yra Maskvoje, po vieną Leningrade, Tartu (Estija), Kemerove (Sibiras).

TARPTAUTINIAI ONKOLOGŲ RYŠIAI

Kasmet plečiasi Lietuvos medikų ryšiai su kitų šalių specialistais. Daugiau kaip metus Paryžiaus Onkologijos institute dirbo mokslinį darbą medicinos mokslų daktarė Laima Gričiūtė. Drauge su prancūzų onkologais ji atliko įdomius plaučių vėžio kilmės tyrimus. Londone kurį laiką dirbo vilnietis onkologas Mečislovas Stukonis. Jis ten rinko medžiagą piktybinių navikų epidemiologijos klausimais.

SĖDINTIS DARBININKAS. J. Kedainis

Vilniaus onkologijos instituto direktorius medicinos mokslų daktaras Albertas Telyčėnas tris mėnesius praleido JAV, skaitė paskaitas apie lietuvių medikų darbus.

Apie plačius lietuvių onkologų ryšius kalba ir diagnostinė bei gydymo aparatūra. Štai, Kauno klinikinė ligoninė gavo iš Japonijos moderniausią "Gama" laboratoriją, reikalingą radioaktyviai vėžio diagnostikai. Panašūs laboratorijų įrengimai, atkeliavę iš Vengrijos Liaudies Respublikos, montuojami Vilniaus onkologiniame dispanseryje.

Lietuvos specialistų susintetintas priešvėžinis preparatas — lufenalis — po nuodugnių bandymų gerai įvertintas ir rekomenduotas plačiai taikyti, gydant piktybinius auglius visose Tarybų Sąjungos respublikose.

V. P.

J. KALINAUSKAS

Rytas

Basakojis sustoji ant slenksčio
Ir taip aiškiai savyje
Jauti atbundančią svajonę.
Dūmų kaspinėliai melsvi
Apvijo balzganus tylius gluosnius
Ir saulę, tupinčią ant šakos...
Šešėliai — pasiliejęs melsvas dangus
Ant blizgančios kiemo drobės,
Gailiesi, kad atsikėlei tada,
Kai viskas seniai prasidėjo:
Ir bitės jau seniai dulkėtos,
Pakvopusios medum ir saule.
Pievos be galo pilnos
Geltonų kielių džiaugsmo.
Lyg žaltiniai gilūs tyliai
Skamba alyvų krūmai...
Debesų properšoje ištirpo
Baltas baltas gandras —
Vos girdėti jo kalenimas.
O vaikų smėlio pilys
Džiūsta ir tuoj sugrius.
Ir tolimi šilti toliai
Atsispindi ilgesiu širdy, —
Išeisiu debesim baltagalviais
Šienaut dienos pievų.

Miško skambančioj statinėj
Vėl užraugė gelsvą vyną,
Vėl upelių žalsvi siūlai
Pievų ramumą susiuvo...
Krūmų gaiviuose šešėliuos
Nardo paukščių melsvos vėlės, —
Greit šiltų lizdų pūkuos
Godžios burnos prasižios.
O gyvų šakų raizgynėj
Stirnos sau takus pramynė.
Šuliniuos miškų žaliuos
Šauksmas aidą atvillios...
Ir širdy kažkur giliai
Alma skamba šuliniai,
Jų nutildyt negali, —
Ta versmė gili gili...

BEŽDŽIONIŲ KARAS

Irena VLADIMIROVIENĖ

1859 m. išvydo pasaulį Čarlzo Darvino veikalas „Rūšių atsiradimas“, padėjęs pagrindą visame pasaulyje pripažintam evoliucijos mokslui. Evoliucijos teorija yra neiginčijamas, moksliskai įrodytas faktas, ji dėstoma visose mokyklose ir universitetuose. Kiekviename gamtos istorijos muziejuje mes rasime skyrių, iliustruojantį įvairių gyvųjų organizmų ir žmogaus evoliuciją, atsiradimą iš žemesniųjų rūšių. Tačiau, gal būt, nė visiems yra žinoma, kad JAV, Misisipės valstijoje, dar tebėra įstatymas, draudžiantis dėstyti mokyklose ir koledžuose evoliucijos mokslą. Tik visai neseniai, 1968 m. lapkričio mėn. 12 d. JAV aukščiausiasis teismas nutarė panaikinti panašų įstatymą Arkanso (Arkansas) valstijoje. Tad pasibaigė „beždžionių karas“, kuris mūsų šimtmečio 20-ais metais sukrėtė Amerikos visuomenę.

C. Darvinas rašė: „Mano išvada, kad žmogus yra kilęs iš žemesniųjų organizmų, deja, daug kam labai nepatiks“. Jis buvo teisus. Anglijoje evoliucijos teorija susilaukė smarkios anglikonų bažnyčios opozicijos. Amerika tuo metu buvo užimta savo pilietiniu karu, ir tik po 1870 metų jos bažnytiniai sluoksniai susirūpino, kaip užkirsti kelią plisti naujoms idėjoms, grasinančioms biblijos autoritetui. Amerikos bažnytininkai pakėlė savo balsą prieš biblijos kritiką.

1895 m. buvo sušaukta Niagaros Biblinė konferencija, kurioje buvo nustatyti pagrindiniai krikščionybės doktrinos principai, jų tarpe ir tas, kad biblija yra vienintelė, neklystama tiesa. Taigi tokia tiesa esanti ir biblinė žmogaus atsiradimo legenda. Šie principai, vadinamieji „fundamentalai“, padėjo pradžia plačiam evoliucijos teorijos priešininkų — fundamentalistų judėjimui Amerikoje. Fundamentalistai subūrė įvairių kryptių krikščionis, įsitikinusių, kad evoliucijos teorija prieštarauja biblijos „tiesoms“, todėl jos dėstymas ir aiškinimas yra nusikalstamas veiksmas. Fundamentalistai bandė sulaukyti evoliucijos idėjų plitimą, persekiojo evoliucijos šalininkus. Kai kurie mokytojai buvo apkaltinami žmonių protų nuodijimu naujomis idėjomis ir prarado savo vietas. Geologas Aleksandras Vinčelis buvo atleistas iš Vanderbilto universiteto, kadangi kalbėjo savo studentams, kad jie

yra kilę iš organizmų, gyvenusių anksčiau už Adomą ir Ievą.

Po pirmojo pasaulinio karo fundamentalistų lyderis V. Brajanas (William Jennings Bryan) reikalavo antievoliucinių įstatymų išleidimo. Prasidėjo kova tarp fundamentalistų ir evoliucionistų, arba vadinamasis Amerikos „beždžionių karas“.

1920 m. kai kuriose JAV valstijose buvo priimti „antibeždžioniški“ įstatymai. Oklahomoje įstatymas draudė mokyklose naudotis vadovėliais, kuriuose dėstoma evoliucijos teorija, o Tenesyje buvo priimtas vadinamas Butlerio aktas, pagal kurį evoliucijos dėstymas buvo laikomas nusikaltimu. Valstijos atstovų rūmai šį įstatymo projektą patvirtino 1925 m. Tenesio gubernatorius pasirašė Butlerio aktą. Butlerio aktas tapo akstinu garsiajam Skopso procesui, kuris 1925 m. vasarą atkreipė pasaulio dėmesį į nedidelį Daitono miestelį Tenesyje.

Jaunas mokytojas Džonas Tomas Skopsas, dėstęs gamtos mokslus ir aiškinęs evoliuciją savo mokiniams todėl, kad ji buvo įtraukta į mokyklos naudojamą biologijos vadovėlį, buvo apkaltintas, pažeidęs valstijos įstatymą.

1925 m. liepos 10 d. prasidėjo „beždžionių procesas“, garsiausia byla Amerikos teismo istorijoje, trukusi vienuolika dienų. Į Daitoną atvyko daugiau kaip 100 žurnalistų, apie 175 000 žodžių telegrafu kasdien buvo siunčiama į visas šalis, o dešimtys milijonų skaitytojų JAV bei kitose pasaulio šalyse su didžiausiu susidomėjimu sekė bylą.

Į Daitoną susirinko daugybė žiūrovų, įvairiausių religininkų, fanatikų, jų tarpe ūsuotas pranašas, apsišaukęs Jonu Krikštytoju Trečiuoju. Biznieriai bei klajojančių trupių artistai siūlė savo beždžiones išnuomoti besibylinėjančioms šalims, kad suteiktų procesui spalvingumo, laikraščiai ir žurnalai buvo pilni įvairiausių medžiagos.

Gynyba pakvietė kai kuriuos mokslininkus, kurie turėjo įrodyti, kad evoliucija yra pasaulinio mokslo pripažintas faktas. Kaltinimas su tuo nesutiko, todėl teisėjas atsiskaitė išklausti šiuos liudytojus-ekspertus.

Liepos 20-ji buvo lemiamą dieną gynybai. Teismo posėdis turėjo būti nukeltas į kiemą, nes senos teismo pastato grindys beveik įlanko nuo susirinkusių žiūrovų svorio. Gynyba

pakvietė liudytoju patį fundamentalistų šulą Viljamą Brajaną. Pusantrios valandos kepinančioje Tenesio saulėje advokatas Darou (Darrow) klausinėjo Brajaną; ar jis tikis, kad pranašas Jošua prailginęs dieną, sustabdymas saulės judėjimą, ar jis tikis, kad, prieš pastatant Babelio bokštą, visi žmonės kalbėjo viena kalba, kad Žemė buvusi suverta per septynias dienas ir pan. Brajanas turėjo prisipažinti, kad nežinaš to, ką iki šiol taip karštai gynė. Darou paklausė: „Kaip vaikščiojo gyvatė, kol dievas jai įsakė šliaužti? Gal ji šokinėjo ant savo uodegos smaigalio?“ Du tūkstančiai žiūrovų praplupo juokais. Brajanas neteko pusiausvyros. Darou temperamentas taip pat neišlaikė, ir, kai publikoje prasidėjo muštynės, teisėjas uždarė posėdį.

Kitą dieną teismas paskelbė savo sprendimą: „kaltas“, ir Skopsas buvo nubaustas 100 dolerių bauda. Pažymėtina, kad staiga mirė Brajanas. Jis buvo diabetikas, todėl, matyt, šis procesas ir dienos kaitra prisidėjo prie jo staigos mirties.

Po šio „beždžionių teismo“ Amerikoje pakilo antievoliucinė banga. Valstijos viena po kitos priėmė „antibeždžioniškus“ įstatymus. Atsirado daugybė draugijų ir organizacijų, kurių tikslas buvo užgniaužti evoliucionizmo „ereziją“. Buvo pateikiami pasiūlymai pakeisti JAV konstituciją, uždrausti evoliucijos dėstymą visoje šalyje. Meridiano miestelyje (Misisipio valst.) vidurinių mokyklų inspektorius pats pirmininkavo viešajam autodafė, kai buvo deginami išplėsti iš mokyklinių vadovėlių puslapiai, kuriuose dėstoma evoliucijos teorija.

Advokatas Darou dėl Skopso bylos padavė apeliaciją į Tenesio Aukščiausiąjį teismą. Byla nepaprastai ilgai užtruko, ir tik 1967 m. Butlerio aktas buvo atšauktas.

Po Skopso bylos panašūs „antibeždžioniški“ įstatymai buvo priimti Misisipyje ir Arkanzase. Tokiu būdu šiose trijose valstijose evoliucija nebuvo dėstoma, ir 40 metų šių valstijų įstatymai neleido sklusti pažangioms idėjoms apie žmogaus atsiradimą ir jo vietą pasaulyje.

Tačiau Skopso byla, nors legaliai pralaimėta, buvo moralinė pergalė. Ji sukėlė nepaprastą visuomenės susidomėjimą evoliucija, žymiai prisidėjo prie žmonių švietimo. Sumenkėjo fundamentalistų autoritetas.

Paskutinis fundamentalistų laimėjimas buvo 1927 m. Arkanzaso valstijoje priimtas Rotenberio aktas. Pagal šį aktą buvo draudžiama dėstyti evoliuciją viešosiose mokyklose

ir koledžuose. Nusizengę buvo atleidžiami iš darbo ir baudžiami pinigine bauda. Buvo draudžiama ne tik dėstyti, bet ir kitokiais būdais supažindinti studentus su Darvino idėjomis, pavyzdžiui, nurodyti bet kokį standartinį žodyną, enciklopediją, kur apibrėžiama evoliucija arba rašoma apie šią teoriją. Biologijos mokytojai atsidūrė paradoksaliaje padėtyje. Buvo draudžiama skelbti, kad žmogus kilęs iš žemesnės rūšies gyvulių, o biologijos vadovėliai, vartojami daugumoje Arkanzaso ir Misisipio mokyklų, dėstė gyvųjų organizmų ir žmogaus evoliuciją. Mokytojai stengdavosi praleisti tuos vadovėlių skyrius, kuriuose buvo kalbama apie evoliuciją. Kai kuriose mokyklose biologija iš viso nebuvo dėstoma, o kai kurie mokytojai sąmoningai apeidavo problemą, sakdami moksleiviams, kad negalima apie evoliuciją skaityti, patys gerai žinodami, kad mokiniai tuo labiau tuos skyrius skaitys.

Rotenberio aktas išsilaukė iki 1965 m.

1965 m. Arkanzaso valstijos Litl Roko miestelio vidurinės mokyklos biologijos mokytoja, 24 metų S. Eperson (Susan Epperson) Arkanzaso Edukacinės asociacijos palaikoma, kreipėsi į valstijos teismą, protestuodama prieš Rotenberio aktą, kuris prieštarauja konstitucijai, kadangi varžas individo nuomonės reiškinio laisvę. Teismas pripažino Rotenberio aktą nekonstituciniu. Arkanzaso valstija apeliavo, ir valstijos Aukščiausiasis teismas panaikino ankstyvesnį sprendimą, nurodydamas, kad Rotenberio aktas legaliai kontroliuoja mokyklų darbą.

Tada S. Eperson apeliavo į JAV Aukščiausiąjį teismą. Tik 1968 m. lapkričio 12 d. JAV Aukščiausiasis teismas nutarė, kad Rotenberio aktas, draudžiąs bet kokį žmogaus atsiradimo pasaulyje aiškinimą, tačiau palaišką biblijos žmogaus sutvėrimo legendą, faktiškai įveda religinę doktriną. Bausti mokytojus už tai, kad jie kalba mokykloje apie evoliuciją, būtų varžyti jų nuomonės reiškinio laisvę. O tai taip pat prieštarauja konstitucijai. Rotenberio aktas buvo vienintelis „antibeždžioniškas“ įstatymas, kuriam panaikinti reikėjo kreiptis net į JAV Aukščiausiąjį teismą. Panaikinus šį įstatymą, galutinai pasibaigė ir Amerikos „beždžionių karas“

Bet... Apie 5 milijonus Amerikos vaikų lanko privačias katalikų mokyklas, kuriose ir toliau neoficialiai veikia „antibeždžioniški“ įstatymai. Čia vaikai ir dabar mokomi, jog pirmas žmogus buvo nulipdytas iš molio, o jo žmona atsirado iš vyro šonkaulio.

LAIKO DULKES NUŽERUS

A. PUŠKINO KURYBA LIETUVOJE

Didžiojo rusų poeto A. Puškino vardas Lietuvoje jau buvo žinomas XIX amžiaus pirmoje pusėje. 1824 m. Vilniaus periodikoje pasirodė A. Puškino vertimai į lenkų kalbą. Žurnale "Dzienik Vilenski" buvo išspausdinta čerkesų daina iš "Kaukazo belaisvio" ir totorių daina iš "Bachčisarajaus fontano". Kiek vėliau atskirais leidiniais išėjo "Bachčisarajaus fontanas" ir "Eugenijus Onieginas" (1847).

1834 m. Vilniuje lenkų kalba pasirodė poemos "Poltava" vertimas, atliktas Liudviko Jucevičiaus. Tai buvo vienas pirmųjų šios poemos vertimų į svetimą kalbas.

Pirmasis A. Puškino vertimas į lietuvių kalbą buvo eilėraštis "Skendinis", pasirodęs 1885 m., "Lietuviškame Aušros kalendoriuje". Į lietuvių kalbą išvertė to meto žinomas vertėjas P. Arminas-Trupinėlis.

1902 m. laikraštį "Vienybė Lietuvininkų" Nr. 52 pasirodė laisvas A. Puškino eilėraščio "Aš laisvės dykumoje sėjikas" vertimas, kurį atliko J. Biliūnas, pasirašęs Jono Barzdylos slapyvardžiu. 1902 m. atskira knygele Suvalkuose išeina "Pasaka apie žuvininką ir žuvininką ir žuvelę". 1904 m. Rusijos Mokslų akademijos Peterburge išleidžiamas leidinys "Puškin v litovskom perevode" su E. Volterio prakalba. Jame pateikiama P. Vaičiaičio atlikti A. Puškino kūrinių "Šykštusis riteris" ir "Undinė" vertimai. Čia taip pat pirmą kartą išspausdintos S. Dagilio išverstos "Eugenijaus Onieginas" atskiros strofos.

1914-1928 metų laikotarpyje lietuvių kalba pasirodė visa eilė A. Puškino eilėraščių vertimų ("Žiemos vakaras", "Debesis", "Kalynys" ir kt.).

1929 m. pasirodo pirmieji A. Puškino prozos vertimai į lietuvių kalbą. Kaune išeina P. Kietkausko išverstas "Dubrovskis" ir

B. Drungos "Kapitono duktė". 1930 m. išleidžiama drama "Borisas Godunovas".

Žurnale "Literatūra" (1936 m. Nr. 1) išspausdintame A. Venclovos straipsnyje "Puškino jubiliejui artinantis" nurodomas būtinumas plačiau versti didžiojo rusų poeto kūrinius.

1937 m. ryšium su poeto mirties 100-osiomis metinėmis P. Cvirka kartu su A. Venclovą parengė A. Puškino kūrinių pasirodė periodikoje. Kūrinius į lietuvių kalbą vertė L. Gira, K. Binkis, P. Cvirka, A. Venclova, A. Churginas.

1940 metais periodikoje pasirodė K. Pr. Inčiūros išversta viena "Eugenijaus Onieginas" dalis.

Pirmaisiais pokario metais lietuvių kalba išeina visa eilė A. Puškino veikalų. Jau 1946 m. 15,200 egz. tiražu išleidžiamas rinkinys "Proza", į kurį įėjo "Pikų dama", "Dubrovskis", "Kapitono duktė", "Petro Didžiojo negras", "Egipto naktys" ir kt. Kūrinius į lietuvių kalbą išvertė A. Venclova, P. Cvirka, R. Mironas ir E. Viskanta.

Keletas knygų pasirodė 1947 m. Tai eiliuotas romanas "Eugenijus Onieginas" (išverstas A. Venclovos), rinkinys "Lyrika" (vertė A. Churginas, K. Binkis ir kt.), "Mažosios dramos", ("Šykštusis riteris"), "Akmeninis svečias", "Undinė" ir kt.).

1949 m. išleidžiamas rinkinys "Puškino lyrika", kuriame pateikiama poemos-pasakos (vertė A. Venclova, L. Gira, V. Reimeris, E. Mieželaitis, K. Binkis, T. Tilvytis ir kt.). Tais pat metais išleidžiama "Kapitono duktė". Atskiromis knygomis pasirodo A. Puškino "Apysakos", "Poemos", pasakos ir kt.

AR ŽINOTE, KAD LIETUVOJE...

... Aukščiausia vietovė — Juozapynė (Vilniaus raj.). Jos aukštis 292 m. viršum jūros lygio. Po Juozapynės seka Nevaišiai (Ignalinos raj.) ir Stankūnai (Vilkaviškio raj.). Medvėgalis užima 11-ąją, o Šatrija — 12-ąją vietą.

... Nors Venta pusanatro su viršum karto ilgesnė už Nevėžį, bet Lietuvoje — Nevėžis penktadaliu ilgesnis.

... Didžiausias ežeras Drukšiai (Zarasų raj.) užima 4500 ha plotą, o Kauno marios — 6350 hektarų.

... Seniausiu miestu laikoma Klaipėda (nuo 1252 m.) Po jos seka Palanga ir Kaunas.

... Šių metų pradžioje 1000 vyrų teko 1130 moterų, prieš dešimtį metų — 1178, o prieš trisdešimt metų — 1085.

... Iš 20-ties didžiausių miestų, turinčių daugiau kaip po 10 tūkstančių gyventojų, per pastaruosius ketverius metus sparčiausiai augo Jonava, Alytus ir Utena, lėčiausiai — Kretinga, Kuršėnai, Biržai, Radviliškis. Prieš dešimtį metų Alytus pagal dydį buvo 10-asis, dabar septintas (25 tūkstančiai gyventojų), o Radviliškis iš devintos vietos smuktelėjo į 12-ąją (15 tūkst. gyventojų).

... Prieš 30 metų iš 1000 naujagimių mirė, nesulaukę 1 metų amžiaus, — 122, pernai — 20.

Vienas didžiausių darbų, kuris buvo atliktas respublikoje, — tai A. Puškino raštų penkiatomio lietuvių kalba išleidimas (1954–1955 m.), į kurį įėjo eilėraščiai, poemos, dramos, proza, kritika, publicistika ir autobiografiniai straipsniai.

Respublikoje tarybiniais metais išleista daugiau kaip keturiasdešimt Puškino knygų bendru 678, 000 tiražu.

J. KURLIANDŽIKAS

VINCAS MYKOLAITIS-PUTINAS

IŠ „PAVASARIO PRIEŠTARAVIMŲ“

1. Sugrižo pūgos

Sugrižo pūgos ir žiema,
Temperatūra vėl žema,
Nors saulė kopia jau aukštai,
Tačiau šalti dangaus skliautai.

Dangaus skliautai pilksvai šalti.

2. Atgimimas

Į sniego liekanas
Jau baigia raustis šaltis,
Atokaitoj vešli žolelė
Pradėjo kaltis —
Ir ne už kalnų pirmutinis
Trankus pavasario griaustinis,
Tačiau krūtinėj neramu.
Širdis pilna keistų jausmų,
Ir prieštaringos mintys
Pradėjo galvoje vaidintis.

Ir susigūžęs tu jauti,
Kaip tas parskridęs per anksti
Padangės svečias vyturys,
Čiulbėti galios neturįs —
Jauti, kaip baigiasi daina,
Mirtis jo tyko alkana.

Ar dar sulauksime giedros?
Gal iš padangės tolimos
Parskris dar paukščiai neregėti
Ir ims čiulbėti
Dainas, kurių neteko dar girdėti,
Nusišypsok! Praėjo šaltis,
Ir jau vešli veja
Pro grumstą ėmė aprimo:
Sulauksim naujo atgimimo.

LLD *reikalai*

IEVA MIZARIENĖ
Centro Sekretorė

*I*žengdami į Naujuosius Metus linkime vieni kitiems sveikatos, ilgų metų, energijos... To pat reikėtų linkėti ir mūsų veiklai, mūsų organizacijoms, mūsų spaudai.

Šiais metais netekome eilės gerų Draugijos narių, veikėjų. Jų gretas turime užpildyti. Tad, kiekvienas tapkime organizatoriumi, mokesčių rinkėju. Tegul iš mūsų Draugijos neišsibraukia nė vienas narys be rimtos priežasties!

* * *

Praeitų metų M. Meškauskienės knyga "Žvelgiu į tolius" iš narių sulaukė gražių atsiliepimų. Džiugu gauti laiškus su taip maloniais apie knygą atsiliepimais. Atrodo, kad visi, kaip vienas, Centro parinktąją knygą 1969 metams patenkinti.

Angliškai skaitantiesiems M. Gorkio "My Apprenticeship" priimta taip pat dideliu įvertinimu.

* * *

Kaip dabar numatoma, mus gal dar šiais metais pasieks net dvi knygos: Alberto Laurinčiuko "Juodasis Kraujas" (šią knygą seniai Komitetas buvo užsakęs ir atrodė, kad vargiai ją begausime, bet dabar tikrai žinome, kad ji mus pasieks); taipgi jau esame užsakę knygą, kuri ruošiama Lietuvoje, ryšium su Rojaus Mizaros 75-erių metų jubiliejumi, kuris įvyks gegužės 15 d.

Ši knyga susijusi su Rojaus laidotuvėmis (nekrologai, straipsniai, kalbos, medžiaga apie laidotuves, atminimo, įamžinimo informacijos ir t. t.), taip pat tilps kai kurie straipsniai — paties Rojaus, kai kurie kitų apie jį ir nuotraukos...

Ar ištesėsime abi knygas nariams duoti 1970 metais? Sunku pasakyti. Tai pareis nuo

kuopų veiklos, nuo kiekvieno nario dėmesio knygų fondui sukelti pagalbos.

* * *

Kad yra galimybių mūsų Draugijai dar ilgai gyvuoti, nėra jokios abejonės. Kur nariai smarkiau veikia, ten gaunama ir naujų narių ir senųjų nieks nepasitraukia.

Naujų narių gauname ten, kur kuopos veiklesnės. Ten ir parengimų Draugijos naudai įvyksta, pasilaiko ir senieji nariai. Gal būtų geriausias pavyzdys tai 45 kuopa, St. Petersburg, Florida. Ši kuopa knygų fondui prisiunčia daugiausia aukų ir kiekvieneriais metais įrašo daugiausia naujų narių (1969 metais įrašė 14). Būtų ne pro šalį visiems sekti šios kuopos pavyzdį.

* * *

Šie metai svarbūs dar ir tuo mūsų Draugijos nariams, kad bus Centro Komiteto rinkimai. Visi žinome, koks svarbus yra Centro Komiteto vaidmuo. Bandykime, kuomet vyks nominacijos, į Komitetą įtraukti tokius narius, kurie galės prisidėti savo sumanymais, iniciatyva ir darbu Draugijos gerovei.

Nominacijos įvyks šį pavasarį.

* * *

Praėjusiais metais Chicagos apylinkės apskrities suvažiavime buvo iškeltas Draugijos suvažiavimo šaukimo klausimas. Manau, kad Centro Komitetas šį reikalą pilnai išspręs šių metų pirmajame savo posėdyje.

* * *

Štai, ir vėl laikas ruoštis MOTERS DIENOS (kovo aštuntosios) minėjimui. Tikiu, kad mūsų moterys šią dieną visur pasitiks reikšmingai.

Draugės-moterys, leiskite pasveikinti kiekvieną LLD narę MOTERS DIENOS proga, kiekvienai palinkėti viso geriausio.

Ta pačia proga, sveikiname mūsų seses Tarybų Lietuvoje, Pietų Amerikoje ir visur, kur tik jos besiranda.